maĭ se afla aci și funcționarulŭ menționatŭ; cel-ce, în contra speranțelorŭ sale, găsise pe L... într'uă astfelŭ de stare. Toțĭ rĕmaseră înmărmurițĭ vĕḑêndu că L... se scólă de pe patŭ și vine să șéḑă pe un jețŭ între eĭ, și căutândŭ cu ochiĭ ca cum voia să asculte.—Spune părerea dumitale, ce ḑicĭ? care formă de guvernŭ e maĭ bună într'uă țeară: constituționalŭ, orĭ monarchicŭ? întrebară amiciĭ pe celŭ care căutaŭ a 'lŭ provoca.

— Dupĕ ómenĭ!!. rĕspunde acesta, care de mult timpŭ nu vorbise.

— Este semn bunŭ, bolnavulŭ pare că raționează și are fórte multă dreptate în ceia ce a ḑis, șopti încetŭ unŭ bărbatŭ maĭ d'uăparte.

Unŭ altul îĭ maĭ ḑice:

— Aĭ auḑit că noĭ vomŭ lua parte în resbelŭ contra Turcilorŭ?

— De ce?.. rĕspunse earășĭ acesta, ș'a le căruia vorbe a umplut de mirare pe toțĭ.

— N'am dori decât însănĕtoșirea celorŭ cari suferă de acéstă bólă, ḑiseră într'una amiciĭ și cunoscuțiĭ, când este vorba de asemenea lucrurĭ însemnate.

Óre fără minte să fi vorbit acelŭ bolnavŭ?..

Funcționarulŭ se înturnă la locu-ĭ în familia sa, fără să atingĕ scopulŭ care și 'lŭ propusese făcĕnd acea călĕtorie.

*
* *

Ismailul, altă dată renumitŭ, avusese uă fortereță însemnată, spre vestŭ la marginea Dunăreĭ. A fost luată de Rușĭ cu asaltŭ la 1789 în resbelul contra Turcilorŭ;

şi prin tractatul de Paris, dupĕ resbelulŭ Puterilorŭ Occidentalĭ în Crimeea la 1856 fu anecsatŭ, cu uă parte a Basarabii, către Moldova, la vechia sa dominaţiune.

Oraşulŭ acesta are uă întindere fórte mare cu numeróse suburbiĭ, avêndŭ bisericĭ remarcabile, pieţe lungĭ cu nisce aleiurĭ prin miḑlocul lorŭ, numite : bulevarḑi. Stradele iĭ sûntŭ largĭ şi liniate, ênsă fără pavagiu, casele cele maĭ multe cu unŭ etagiŭ, dérŭ sûntŭ spaţióse şi aŭ curţĭ marĭ ; posede sumă de edificiĭ publice, unele ênsă ruinate ; comerciulŭ de comercianţĭ grecĭ, românĭ, bulgarĭ şi ruşĭ ; portul iĭ e renumitŭ prin esportulŭ de cereale din tótă Basarabia sus-ḑisă. Ţeara care făcea parte din Moldova, are câmpiĭ productive fâneţurĭ, locurĭ de păscutŭ vite şi mult pesce prin bălţile ce conţine... În faţia Ismailuluĭ, peste Dunăre, este Tulcea, oraşŭ principalŭ în Dobrogea. Între aste duoĕ oraşe se află un ostrovŭ de uă mărime fórte întinsă. ḑis : Delta-Dunăreĭ, care produce marĭ veniturĭ. Dunărea înainte forméză treĭ cracurĭ şi gurĭ principale, unulŭ numitŭ canalul Sulineĭ, Sântul George, şi al treilea al Chilieĭ, spre Vâlcovŭ. În marginea mareĭ Negre, e Tusla, salinele de mare, posesiunea cum am ḑis a Româniеĭ...(*) Suburbiile şi împregiurimile Ismailuluĭ, carĭ prin mărimea lorŭ sûntŭ ca nisce orăşele aparte, se află, în susul Dunăreĭ, spre vestŭ : Lărgeanca, Brósca şi Nicrasofsca-nouă; spre nordŭ: Saftianu, Trubaifca, Sofianu ; la estŭ şi în josul fluviuluĭ, Nicrasofsca-veche, Copănăibalca ; împregiurimĭ carĭ măresce îndestul acestŭ importantŭ oraşŭ. Pre lângă Trubaifca şi Sofianu este

(*) Acéstă dominaţiune a essistatŭ pênă la 1878 Octombre 9.

ună lacă care e ca uă ramură a Ialpuculuĭ. La vale de aci, spre cursul Dunăreĭ, este Bugeagu-mică, şi maĭ în josă Bugeagu-mare. Peste fluviu, e Pardina, ună sătucă de ruşĭ şi lipovenĭ, cu uă bisericuţă de ritul orthodocsă. În Basarabia care conţine treĭ judeţe remarcabile, anecsată Românieĭ prin tractatulă de Paris, fiind uă sumă de bălţĭ precum am arĕtată, prin cele maĭ multe aceste localităţĭ locuitoriĭ sûntă cultivatorĭ şi pescarĭ, şi se face un însemnată comerciu cu pesce. Pre câmpiile d'acolo sûntă sate şi oraşe, capitalele acestoră judeţe, precum Ismailu, Bolgradu şi Cachul, în carĭ sûntă aşeḑaţĭ coloniştĭ Bulgarĭ, ce se numescă: Găgăuţĭ. Eĭ sûntă bunĭ iconomĭ cultivatorĭ, şi parte din eĭ vorbescu limba turcă în familiile loră. La Cachul sûntă maĭ mulţĭ Românĭ.

În centrulă piaţeĭ Ismailuluĭ este cathedrala, biserica grandiósă, cu ună turnă înaltă, cu orologiă şi clopote marĭ; ea se numesce: Soborulă. La 1 Octombre, de sĕrbătórea: *Acoperĕmêntulă Maiceĭ Domnuluĭ*, chramulă acesteĭ bisericĭ, se face pe piaţa Soboruluĭ ună tîrgă anuală care ţine vre-uă duoĕ septĕmânĭ, şi se mişcă acolo un însemnată comerciă.

Lucrurĭ de vĕḑut şi de studiată ale acestoră locurĭ Dunăreĭ-de josă, sûntă, din cele maĭ principale, fortereţele.

Dunărea care merge făcêndă marĭ curbe, mărginită cum ḑiserămă de bălţĭ însemnate şi stufăriĭ fără sfîrşită, este dominată de aceste cetăţĭ, carĭ, astăḑĭ, nu represintă decât grămeḑĭ enorme de ruinĭ. Cele pe partea stângă a însemnatuluĭ fluviu, numaĭ essistă, saă, şi déca essistă, e în memoria celoră carĭ cunoscă faptele petrecute în

vechime acolo, la Ismailu şi Chilia. Acéstă din urmă, în timpiĭ luĭ Stefan şi alţĭ Domnitorĭ, forma portul principale de comerciŭ al ţercĭ, precum e astă-ḑĭ Galaţiĭ. Acum ruinată, desfiinţată, numaĭ câte-va bisericĭ, dintre cari una e chiarŭ fundată de Marele Stefan, pare a face însemnătatea loculuĭ şi însufleţesce credinţa unuĭ tîrguşorŭ care este alăturĭ. La Chilia vorbescŭ ruinele de importanţa ce a avut-o acestŭ punctŭ sub Domniĭ Românĭ, şi maĭ 'naite în timpiĭ cândŭ Genovesiĭ predomniaŭ cu comerciulŭ lorŭ marea şi ţermiĭ astuĭ fluviu ce traversează şi légă Europa întrégă cu Orientulŭ. Se dă acestorŭ din urmă edificarea asteĭ cetăţĭ. Ismailul are uă posiţiune dominantă precum e a Calafatuluĭ în Oltenia. Elŭ ţinuse, despre Dunăre, un al duoilea rangŭ între cetăţile cele tarĭ. Fu rĕsturnatŭ din temelie de Ruşĭ când îlŭ părăsiră, dupĕ convenţiunea dintre Puterĭ la 1856. Şi, elŭ (cetatea) ca un omŭ care uită în bĕtrâneţile sale adâncĭ întêmplările şi evenementele din viaţă-ĭ, peri rĕmânêndŭ ca nisce munţĭ de cărămiḑĭ şi petre, fortereţa, casarme, parapeturĭ, casematele, — tunurile ţintuite şi sfărîmate, asvêrlite din loculŭ lorŭ, şanţurile luĭ largĭ stricate desfiinţate ca şi murul celŭ tare care îlŭ ocolia. Tóte dinlăuntru-ĭ magasinĭ, citerne pentru apă, grajdurĭ, bucătăriĭ şi multe alte edificiĭ numaĭ sûntŭ; afară numaĭ de vre uă duoĕ bisericĭ; cari, precum cele de la Chilia, staŭ întregĭ. Una din ele, cea de la marginea Dunăreĭ, a fost geamie, apoĭ s'a transformatŭ în templu orthodocsŭ, avêndŭ alăturia uă clopotniţă veche de lemnŭ în care sûntŭ şi astă-ḑĭ marĭ clopote. Ţermul acolo se rĕdică cu nisce malurĭ gigantescĭ. Cursul fluviuluĭ precum am arĕtatŭ, for-

mează uă insulă mare cât unŭ districtŭ, Delta, pe care locuesce abia nisce pescarĭ. Are uă privire pitorescă vědĕnduse în depărtare Tulcea cu bisericile şi minarelele geamiilor strălucind în radele sóreluĭ. Navele cu pânzele albe se vĕdŭ plutindŭ în tóte direcţiunile, şi vre unŭ bastimentŭ cu aburĭ, lăsândŭ în urmă-ĭ colóne de fumŭ negru, vine de către Vâlcovŭ şi Chilia, saŭ de către Galaţĭ aducĕndŭ mărfurĭ şi posta. Spre séra este încântătorŭ audindu-se sunetulŭ valuriloră, şi cum despică lotcile (baterurile pescariloră lipovenĭ) undele mişcate de vêntŭ ale fluviuluĭ aprópe de ţermi; şi, la lumina steleloră, cum aceştĭ pescarĭ chiamă, prin uă strigare acuatică afundă, produsă din loviturile în apă a óre-cari instrumente, prin care eĭ înşélă morunulŭ şi somnulŭ, să iasă din ascundĕtorile lorŭ undoase.

Lume adunată de tóte stările şi tóte costumele se vede de ocasiunea tîrguluĭ, precum şi în alţĭ timpĭ, pe piaţele şi stradele Ismailuluĭ. Uă mulţime de cară şi căruciórе se grămădescŭ pe la portŭ cu cereale. Uă numerósă societate de bărbaţĭ şi femeĭ se preumblă pe bulevarde, găsindŭ în timpul călduriloră uă umbră plăcută de arbori acaţia.

Însemnândŭ aci câte ce-va din obiceiurĭ, pe lêngă céiulŭ care se bea pré mult în tóte casele, pâinea cea bine crescută, albă şi de uă mărime monstră, avemŭ cea d'ântêĭ a nota; care se frămêntă şi se vinde de femeile ruse în piaţă. Apoĭ aceia ce e de usŭ poporuluĭ rosian precum şi româniloră, fiind în contactŭ cu acesta, toţĭ rodŭ semênţa flóreĭ-sóreluĭ, încât numaĭ câte unŭ străinŭ se scutesce de acéstă continuă ocupaţiune. Se vede une-orĭ femeĭ învestite de moda cea maĭ nouă, cari vin să asculte

musica militară în vre unul din bulevarḑĭ: ele ţine în uă batistióră ḑisa sĕmênţă. Amŭ putea ḑice, că, dupĕ acésta, se póte distinge unŭ străinŭ de curênd venit dintre indigenĭ.

Într'uă ḑi, spre séră, uă mulţime de bărbaţĭ şi femeĭ alergară se véḑă pe ţermĭ oştirea adusă cu bastimentulŭ *Stefànu-cel-mare.* Aceştĭ militarĭ eraŭ ca vre uă duoĕ companiĭ de vênătorĭ veniţĭ de la Galaţĭ. Sosirea lorŭ fu salutată de notabilităţi a le oraşuluĭ, şi fură priimiţĭ cu musică la debarcaderŭ în portŭ. Ómeniĭ şi aci ca în tóte părţile, se preocupă şi se interesează de câte ce-va noŭ. Casarma cea situată maĭ în susŭ de la ţermĭ şi ocolită de aleiurĭ, încurênd scotea unŭ mare sunetŭ, plină fiind de acestĭ militarĭ.

A duoa-ḑi pe la amiaḑĭ, unŭ june ostaşŭ mergêndŭ alăturĭ cu unŭ bărbatŭ care dupĕ căciulă şi îmbrăcămintea sa se cunóscea că era unŭ omŭ de la munte, păşia peste şanţurĭ şi peste grămeḑile de tunurĭ sfărîmate a le cetăţiĭ celeĭ distruse. Eĭ vorbiaŭ preumblândŭ căutăturile lorŭ în tóte părţile cu uă nespusă mirare. Sórele era susŭ; şi ferbinţéla, de şi simţită în acelŭ timpŭ, fiind-că era în Augustŭ, o maĭ potolia óre-cum unŭ uşurelŭ vêntŭ care sufla despre ape.

Acolo, la óre-care distanţă la umbra unuĭ salcâmŭ, unŭ musulmanŭ îşĭ aşternuse pe érbă vestmîntul sĕŭ negru găitănitŭ, pe care sta îngenuchiatŭ şi plecândŭ din când în când capul în josŭ pe mâinĭ.

— Cine va fi óre acelŭ omŭ care stă acolo?.. şi ce face elŭ? întrébă militarulŭ pe ţĕranul de care era acompaniatŭ. Ţeranul acesta părea că fusese maĭ de multe-orĭ peste Dunăre.

— Este unŭ Turcŭ care se 'nchină, rĕspunde păstorulŭ căpraruluĭ de vênătorĭ cu care visita cetatea.

— Cuĭ se închină elŭ? adăogă cam rîḍêndŭ junele cu ochiĭ ficsaţĭ la păstorŭ.

— Cuí ne închinămŭ şi ne rugămŭ noĭ, colo în miḍlocul câmpieĭ saŭ pe vîrful de munte, unde n'avemŭ biserică, şi îngenuchiămŭ dinaintea uneĭ stânce de pétră, orĭ pe érba móle, şi ardicămŭ ochiĭ şi mâinile către cerŭ?.. Dér să lăsămŭ asta. Tu acum aĭ făcut duoĭ anĭ în óste, maĭ aĭ să fiĭ earăşĭ duoĭ, şi apoĭ te liberezĭ, trecĭ între reservişţĭ; caută când te veĭ însura să nu iaĭ fată de pe aicĭ, ci să viĭ înapoĭ acolo unde aĭ maĭ trăitŭ. Noĭ cu toţi o să te ajutămŭ să prăsescĭ vite şi să te facĭ gasdă bună la noĭ în satŭ, saŭ la tîrgŭ, cum îţĭ-va plăcea. Moşu-teŭ cel de la Lainicĭ îţĭ va da bine cuvîntarea luĭ.

— Cât despre asta, iubite Soare, o să vedemŭ cum o să fie... Dér spunemĭ cum se întêmplă să ne găsimŭ noĭ tocmaĭ în Ismail, după atâta timpŭ de când nu ne maĭ vĕḍurămŭ din Craiova? Tu eştĭ bine? Acasă sûnteţĭ cu toţiĭ sănătoşĭ?..

— Eŭ lipsescŭ cam de mult de acasă. Priimescŭ ênsă tot-d'auna scrisorĭ; sciŭ că sûntŭ bine cu toţiĭ sănĕtoşĭ!.. Amŭ fostŭ cu nisce Siliştenĭ în Dobrogea, unde eĭ altădată iernaŭ oile, şi acum sûntŭ siliţĭ a le preumbla p'în Basarabia. Borceanu face lângă Chişliţa caşcavale cu care se duce la Constantinopolŭ de le vinde.

— Fratele meŭ Soare! fratele meŭ!.. cât îmĭ pare bine că te veḍŭ! câtă bucurie îmĭ făcuşĭ tu!.. Când te veḍŭ pe tine păr' că sûntŭ colo pe munţĭ unde păsceam noĭ oile?..

— Așa, să ții minte ce ți am ḑis, să nu cauțĭ să te însorĭ aiurea! Déca aĭ nevoie de ce-va banĭ, îțĭ vomŭ da, adăogă românulŭ cel cu căciula de óie albă pe capŭ. Tu aĭ lăsat puçine vite acasă; noĭ avemŭ grijă de ele...

După cincĭ minute eĭ se întêlniră cu Turcul care se rĕdicase de la pămêntŭ, îșĭ scuturase vestmêntulŭ, plecă către țermŭ, și în cale se vĕḑu cu ceĭ de maĭ susŭ.

— Bună ḑiua jupân Hechim! ḑice păstorulŭ acestuĭ Musulmanŭ.

— Să fii sănĕtosŭ! rĕspunde Turcul celuĭ țereanu. Și aruncândŭ ochiĭ spre Mitea, pe care îlŭ cunoscuse de pe când elŭ venia cu oile împregiurulŭ Calafatuluĭ: Bre! minune! adăogă elŭ, eată unŭ voinicŭ ascherŭ!.. Și tu Soare? întrebă Musulmanul, și tu eștĭ unŭ ostașŭ?..

— Și eŭ, rĕspunde acesta făcêndŭ cu ochiul către caporalŭ. Maĭ sciĭ!.. adăogă elŭ. Cine scie ne vomŭ vedea amênduoĭ pe câmpu de bătălie!..

— Bre! îmĭ pare rĕŭ!... Noĭ am fost tot-d'auna prietenĭ, și tu, și părinți teĭ au trăitŭ bine când a venitŭ la dugheana mea, în Vidin. Acum s'a făcut amestecătură, că numaĭ cunoscŭ ómeniĭ pe adeverațiĭ prietenĭ. Îmĭ pare rĕŭ din sufletŭ de asta! adăogă Turcul.

— Adevĕrat, jupân Hechim e unŭ negustorŭ fórte cum se cade, tot-d'auna a plătit omenesce mărfurile cari i le am dat, urmă Românul cel cu căciula de óie pe capŭ. Dér acum ce-fel te găsescĭ D-ta aicĭ, tocmaĭ de la Vidin?..

— Am fost, bre! la Stambul, rĕspunde Musulmanul; și la în întórcere, caut să cumpĕrŭ orzŭ unde voiŭ găsi. Trebue pentru oștirea Padișachuluĭ... Să ne vedemŭ sănătoși!.. adăogă Musulmanulŭ.

— Mulțiamĭ dumitale jupân Hechim, respunse omulŭ cel de la munțĭ.

— Dér unde?.. adăogă caporalul care de când era militarŭ se făcuse cam comediosŭ, că făcu și elŭ cu ochiul către Soare.

— Bre! unde o fi!.. să ne vedemŭ sănĕtoșĭ!.. respunse Hechim, celce cam pricepu sensul vorbelorŭ acestorŭ băețĭ pe cari îĭ descriserămŭ...

Cam la orele patru, cânta banda militară în bulevardul de josŭ, spre biserica St. Dumitru. Aci e uă piațetă ocolită cu magasine și se găsesce unŭ casinu în fația aleiuluĭ. Uă sumă de bărbațĭ și femeĭ se preumblaŭ în tóte direcțiunile, și militariĭ de curênd venițĭ se amestecaŭ p'între mulțime. Caporalul Mitea nu înceta d'a se preumbla cu colegul sĕŭ de altă-dată, păstorulŭ Soare. Cu câțĭ-va pașĭ îndărĕtŭ venia duoĕ femeĭ rîḑêndŭ și vorbindŭ despre diferite nimicurĭ. Cea maĭ jună avea unŭ aerŭ copilărescŭ, blondină cu îmbrăcămintea fórte curată și cu gustŭ peptĕnată, dupe cea din urmă modă, și arĕtândŭ uă dentură încântătóre când rîdea saŭ vorbia. Mitea întórse capulŭ și rĕmase ca uimitŭ. Elŭ ar' fi voit să stea ca să aștepte acea grupă, dér Soare îlŭ trase dupĕ dênsulŭ și mereŭ înaintară. Aste femeĭ trecură pe dinaintea bărbațilorŭ ḑișĭ; și, la uă distanță, căḑu de la una batista. Mitea se repeḑi de o rĕdică și o dete aceleia care o perduse. Ea îĭ mulțiămi cu multă grațiositate, dér negreșit se uită lungŭ în fisionomia astuĭ militarŭ. Acésta precum și companiona eĭ se cunoscéŭ că nu eraŭ de felul lorŭ din astŭ orașŭ. Mitea o cunoscuse pré bine; ênsă amicu luĭ îlŭ împedica d'a se ține dupĕ dênsele, și

a putea vorbi celeia care era maĭ jună. Elŭ înturnându-se după uă ḑiumĕtate oră singurŭ, dênsele dispăruseră din drumuleţele bulevardului şi se duseseră să şéḑă într'uă parte pe uă bancă, lêngă uă bĕtrână ca de şése-ḑecĭ anĭ, şi cu acésta, puçin în urmă, se depărtară spre partea din susŭ à pieţeĭ. Ele aŭ părăsitŭ pré îndată acestŭ locŭ de petrecere. Când ele s'aŭ dus era numaĭ patru şi ḑiumĕtate orele.

Mitea rĕmase confusiatŭ avênd întipărită în mintea-ĭ obrasul rotund şi albŭ aceleĭ june copile, pe care însă nu o maĭ putu să o găsiască. Elŭ era unŭ june militarŭ plăcutŭ. Miliţia este uă scólă care deşteptă, lustruesce şi formează pe omŭ. Elŭ scia vorbi bine, era îndestul de îndrăsneţŭ, stimatŭ între camaraḑĭ, un alesŭ dintre gradele inferióre la corpurĭ, şi prin urmare, carieră îĭ era deschisă d'a înainta în viitorŭ. Acea fisionomie neştérsă din imaginaţiunea sa îlŭ însoçise pretutindenĭ, şi acum îlŭ umpluse de uă nespusă bucurie că o găsesce unde elŭ nu se aştepta. Elŭ doria ca negreşit să o întêlnéscă. Dupe vre uă câte-va ḑile ar' fi fost pré târḑiŭ; căcĭ era decisiune să se trimită câţĭ-va vênătorĭ aleşĭ ca instructorĭ la diferite districte, şi dênsul era hotărîtŭ, dupe cererea care o făcuse, de a se duce la Dorohoiu. Şi uă-dată elŭ depărtatŭ de aci, cine scie ce se va întêmpla cu fiica aceluĭ funcţionarŭ despre care vorbirămŭ, pe care oşteanul o adora din sufletŭ? Elŭ spera că o va afla; era sigurŭ de acésta. Merse însă la casarmă şi se regulă pentru ca să nu fie acolo la timpul de apelŭ; acésta e uă trébă de sergent-adiotantŭ, cel-ce 'i învoise congediu. Plecă maĭ târḑiŭ earăşĭ cu fratele sĕŭ Soare; şi, în nop-

tândŭ, eĭ eraŭ p'in strade, fiind uă séră liniştită precum fusese şi ḑiua. Elŭ avusese învoirea să rĕmână în oraşŭ cu omul acela orĭ cât îĭ va plăcea. Amênduoĭ se dirigeaŭ spre partea către portŭ.

Se înnoptase de totŭ. Luna nu apăruse la orizonte, fiind în scădere ea atuncĭ, şi pentru că oraşul este rĕŭ luminatŭ, tóte stradele eraŭ învĕlite de uă profundă întunericime. Eĭ auḑiră sunândŭ clopotu cel mare al Soboruluĭ din minutŭ în minutŭ. Când se aude trăgêndŭ aşa, negreşit s'a întêmplat vre un accidentŭ de care se însciinţează populaţia. Încurêndŭ se auḑi şi alarma dată din cornurĭ de la casarmă. Pe lângă popolul care era rĕdicatŭ, ostaşiĭ căta să alerge ceĭ ántêĭ auḑindŭ eĭ tocsinulŭ.
— Ce este? Ce este? întreba mulţimea care fugea în tumultŭ către piaţa cathedraleĭ de unde se auḑia acelŭ sunetŭ lugubru.

— Arde!... e focŭ mare în piaţa de susŭ!... rĕspunseră uniĭ carĭ vĕḑură ântêĭ rĕdicânduse uâ colónă de fumŭ cu scînteĭ pe d'asupra caselorŭ din apropriere unde era incendiulŭ.

— Arde un hotelŭ!.. ḑiseră pompieriĭ carĭ alergaŭ bătêndŭ caiĭ să mérgă maĭ iute, asemenea şi câţĭ-va sacagiĭ alergară să umple curênd sacalele. Tótă lumea trebuia să vie în ajutorŭ. Spectaclul acesta e îngrozitorŭ, cu cât va fi nóptea maĭ întunecată. Dupĕ căte-va minute colóna cea de fumŭ se preface într'uă flacără de care era luminatŭ oraşulŭ. Se audŭ ţipetele în tóte părţile, şi 'ngrozitorul sunetŭ lovia mereŭ. Incendiulŭ mistue şi desfiinţează cele maĭ marĭ edifice, periclitează familiĭ; ardŭ caiĭ în grajdurĭ, se risipescŭ şi se prefacŭ în cenuşă tóte pênă

uude este întinsŭ, şi cât se măresce muge şi trosnesce în aerŭ aruncândŭ în marĭ distanțe scînteĭ şi lemnele arḑênde. Toţĭ daŭ ajutorŭ să scótĕ de prin case; surpă învĕlitorile, dobóră la pămêntŭ magasiĭ şi despărţitorile de scândurĭ dintre curţĭ, hornurile de pe case se aruncă josŭ şi chiar pereţiĭ înflăcăraţĭ; grădinĭ, arborĭ, clăĭ de fânŭ şi lemnĕriĭ de provisiune tóte perŭ. Se pune multă activitate atuncĭ spre a micşóra rĕulŭ. Este cea maĭ mare mişcare de popolŭ care pune umĕrul şi braţulŭ. Pompieriĭ cu pompele, cu machinile, cari se espunŭ d'asupra învĕlitorilorŭ cu topórele în mâinĭ, eĭ facŭ şi maĭ mult, că intră înlăuntru camerilorŭ arḑêndŭ să scótĕ victimile din acestŭ mare şi nemărginitŭ desastru. În acelŭ oraşŭ fiind maĭ multe case aşeḑate sûntŭ fórte spaţiose, şi cele maĭ multe acoperite cu olane, saŭ cu stufŭ de trestie. Casa ce se încendiă coprindea uă mare lărgime, şi era multe camere închiriate. Foculŭ irumpsese de la estremitatea din susŭ, de la uă pâinerie, care se mistuise ânteĭ de flacărĭ; şi apoĭ se lăţise şi coprinsese camerile tóte şi împregiurimile acesteĭ curţĭ spaţióse. Oştirea formase unŭ cordonŭ ca să apere de furĭ bagagele ce ómeniĭ le putuse scóte şi căutaŭ a le duce maĭ departe de focŭ. Pompieriĭ cu pompele lucraŭ din putere; ómeniĭ cum ḑiserămŭ daŭ cât puteaŭ ajutorŭ. Atâta era bine că nu sufla vêntulŭ că ar' fi pustiitŭ uă mare parte a oraşuluĭ; şi aşa s'a mărginitŭ încendiulŭ în vre uă duoĕ proprietăţĭ cari eraŭ maĭ apropiate.

În amesteculŭ acesta, în tumultulŭ spăimântătorŭ şi în miḑlocul flacărilorŭ cari eşiaŭ din ferestre şi d'asupra învĕlişelorŭ ca dintr'unŭ coptorŭ, s'auḑiră nisce strigărĭ şi unŭ

înfiorătoriŭ ţipătŭ ce pĕtrunsese în inimile tutuloră. În una din camerile din josŭ, spre care parte flacările coprinsese façiada, uă femeie rĕmăsese înnăbuşită acolo, care numaĭ putea să iasă; pentru dênsa toţĭ strigaŭ şi cereaŭ ajutorŭ. Părinţiĭ eĭ rĕmănêndŭ ca şi morţĭ, ómeniĭ îĭ dusese în uă altă casă maĭ departe, şi numaĭ uă biată bĕtrână îşĭ smulgea pĕrul aci şi îşĭ frăngea mâinile, strigândŭ şi ţipândŭ cât putea, că pe nepótă-sa a coprins-o focul în camera care începuse acum să ardĕ.

Spargeţĭ pe d'asupra straşina şi intraţĭ!.. striga uă voce întocmaĭ precum rĕsună tunetulŭ prin munţĭ, adresată către Pompieriĭ cari tăiaŭ învelişurile pe d'asupra flacăriloră. Autorităţile locale eraŭ presinţĭ: prefectulŭ, primarulŭ şi poliţaiulŭ. Audindŭ de acéstă nefericită victimă, striga prefectulŭ către pompierĭ:

„Opt-deci de francĭ, băieţĭ, se dă aceluĭ care va putea să scótĕ pe biata tênĕră din casă!„

Mitea care era aicĭ dimpreună cu Soare, p'între negurile de fumŭ şi detunătura pompeloră ce aruncaŭ apă pe straşinĭ, cunoscu îndată pe acea bĕtrănă, şi ţipetele eĭ le audi maĭ ântêĭ decât vocea şi promisiunea cea de banĭ. Nu perdu elŭ uă secundă, aruncă luĭ Soare tunica sa, şi ceru numaĭ uă cergă ca să se înfăşóre şi să 'şĭ acopere façia la flacărĭ. Soare ţinu bine uă bârnă care era sprijinită de straşină. Tocmaĭ când Mitea punea piciorulŭ să se sue ca unŭ fost pompierŭ, unŭ jidovŭ bĕtrănŭ îlŭ opresce, să 'ĭ dică: că, în camera d'alĕturĭ, care e a sa, elŭ a uitatŭ unŭ micŭ cufărŭ în care avea 500 lire otomane şi înscrisurĭ de uă mare valóre, care era pusŭ pe unŭ scrinŭ; de 'ĭ va scóte cufărulŭ diumĕtate aurul din

elŭ iĭ va da luĭ. Acesta fusese ca unŭ felŭ de casierŭ uneĭ societățĭ ascunse de contrabandă numită: Moneda. Caporalulŭ vênătorŭ, surprinsŭ de promisiunea bĕtrânuluĭ care l'ar' fi făcut să întârḑie unŭ minutŭ maĭ multŭ, întórse fația, apucă lemnulŭ cu amênduoĕ mâinile, se rĕsucesce pe elŭ, și dintr' uă puternică repeḑitură fu susŭ pe învelitóre, spre spatele caseĭ. Pompieriĭ cu topórele în mâinĭ făcuseră uă mare spărtură aruncândŭ țiglele și lemnele căprioreleĭ; eĭ spărgéŭ acum și tavanulŭ. Aruncațĭ pe mine mereŭ apă!.. ḑise Mitea, care, ținêndŭ într'uă mână unŭ felŭ de învĕlitóre de lână grósă se înfășură cu dênsa precum un copilŭ care s'ar' juca; și elŭ intră înlăuntru prin fumulŭ care se rĕdica de pe gura aceleĭ spărturĭ. Toțĭ înlemniră veḑêndŭ purtarea cutezătóre a acestuĭ militarŭ, și însușĭ comandantele seu, unŭ căpitanŭ, care a putut să 'lŭ cunóscă din fruntea soldațilorŭ.

Pompele aruncaŭ cât putea apă împroșcândŭ cu sgomotŭ pe d'asupra foculuĭ, și sacalele se auḑiaŭ uruindŭ de departe alergândŭ să umple continuŭ acele vase. În asemenea împregiurărĭ minutele sûtnŭ pré lungĭ, se părea că acestŭ ostașŭ întărḑie mult, și uniĭ chiarŭ începură a se înduoi că l'ar' maĭ vedea eșindŭ.

— Dațĭ apă! dațĭ apă acolo să stingețĭ flacărea care se lățesce d'asupra spărtureĭ!.. Striga într'una mulțimea, între care cel maĭ tare s'auḑia Soare, desperatŭ fiind și credêndŭ că acela care i era ca un frate nu va maĭ eși. S'a observat că și musulmanul Hechim, cel-ce auḑindŭ de focŭ, spăriatŭ de incendiile cari le vĕḑuse în Constantinopole, nu se putuse opri să nu fie și elŭ, și să strige cu mulțimea, să dea apă acolo... Flacăra coprinsese de tot învĕlitórea,

eşind de prin olane cari săriaŭ încinse făcêndŭ mare sgomotŭ, şi se împreunasc cu acea eşită de prin ferestre afară ca nisce rîurĭ de focŭ.

Într' acestea tocsinulŭ nu înceta a se audi mereŭ de la Soborŭ şi de la alte bisericĭ învecinate, şi ómeniĭ într' una veniau...

„A murit? a murit?..“ se audi de-uă-dată uă voce care era a ţeranuluĭ cel-ce ţinea încă josŭ sub flacărĭ bârna pe care se urcase fratele luĭ.

Mitea în adevĕrŭ a fostŭ eşitŭ, purtândŭ pe braţele luĭ uă femeie care numaĭ mişca, ca cum era mórtă; dér elŭ îmbrăcatŭ fiind într'uă gârlă de apă care venia asupră-ĭ, nu fusese vĕdutŭ de ochiĭ mulţimeĭ care repeta, dupĕ Soare, vorbele: „A muritŭ?.. a muritŭ??.“ În cele din urmă pompieriĭ veniră în ajutorulŭ luĭ, când elŭ se lupta cu povara, precum duc păstoriĭ óia maĭ mult mórtă căduță peste stâncĭ de pétră sub vijelie şi trăsnete ca într'uă mare turburată de peire.

Acéstă împregiurare atrase către dênsul aplaudele mulţimeĭ, laudele spectatorilorŭ şi admiraţiunea tuturorŭ, către care elŭ spusese: că, maĭ bine ar' fi murit acolo între flăcărĭ şi sub ruine, decât s'ar' fi înturnatŭ singurŭ, dupĕ ce a găsit pe acea tînĕră fiinţă acolo leşinată.

Câtă uimire fu pentru dênsulŭ şi câtă mirare, când, în femeia pe care o scosese ca din mormêntŭ, vĕdu că e acea fiică cu fisionomia dulce, dómna visurilorŭ sale, căriia elŭ se făcuse mântuitorul eĭ; dér câtă simţi durere şi câtă îĭ fu jélea când se apropie de dênsa bĕtrâna muma mameĭ eĭ, dupĕ ce elŭ o lăsă josŭ din braţu-ĭ, şi o găsi fără rĕsuflare, lipsită de viaţă şi rece ca uă pé-

tră. Ea a fost dusă îndată la ospitalŭ ca să i se dea tot ajutorulŭ putințiosŭ de a o readuce în viață. Soare, amiculŭ și fratele seŭ, a fost marturŭ la astă întêmplare. Ómenii îlŭ lăudară pré multŭ, și însuși musulmanul Hechim, trecĕtorŭ prin orașulŭ acesta, avusese ce să povestiască după ce elŭ se înturnă la Vidin.

Incendiulŭ a ținut pênă după miedul nopții, și tocmaĭ despre diuă s'a stinsŭ de tot.

La treĭ dile după acestŭ evenimentŭ, Mitca de la vênătorĭ, care fusese recomandatŭ maĭ dinainte, fu înălțatŭ în gradŭ de sergentŭ.

VI

INTRIGA PRIN SISTEMĂ

Déca inserămŭ aci amĕnuntele acestea, o facemŭ ca să arĕtămŭ pênă la ce gradŭ de desvoltare și politețe ajunsese pentru societate în conduită militarulŭ nostru. Precum este vĕdut, elŭ era unŭ omŭ de inimă, care după catastrofa ce venise familieĭ care perduse tot prin incendiu, a compătimit-o din sufletŭ și ar' fi dat chiarŭ viața ca să fie în ajutoru-ĭ. Elŭ venia adese-orĭ de o vedea. Se întrista că vedea uă mamă bolnavă, tata nu scia ce să maĭ facĕ în neavere și cu atâtea greutățĭ, și despre care se dice, că, din acea nefericită di, cădiuse la patima bĕutureĭ. Bĕtrâna, de și fusese bine conservată, puçin putea să facĕ pentru juna eĭ nepótă de a o vedea feri-

cită. De câte-orĭ ea vedea pre junele acesta, îşĭ aducea aminte cu lacrime în ochĭ, că a avut şi dênsa unŭ feciorŭ pe care l'a perdut fiind în óste, şi d'aceia, orĭ când elŭ venia, ea credea că vede pe fiiul eĭ.

Cât despre juna fiică, întocmaĭ ca uă flóre care a priimit graţiile spre a place, inspira din ce în ce unŭ inteteresŭ juneluĭ acesta, că n'ar' fi părăsit-o unŭ minutŭ temênduse ca vre uă suflare necurată, un vêntŭ corumptivŭ să nu vateme delicatele eĭ nuanţe. Elŭ ênsă, ca unŭ omŭ care ar' fi priimit uă înaltă educaţiune, nu vorbi nicĭ uă-dată de façiă cu dênsa despre cele ce se petrecuse, ca să nu o umiliască; ci numaĭ bĕtrâna cât amintia greşiala ce o făcuseră eĭ cu toţĭ, că nu apucase să dică fiiceĭ să iasă că foculŭ coprindea partea din façiă a caselorŭ incendiate. Mitea şi maĭ mult din bună conduită, pentru respectulŭ către astă familie şi simţimêntul nobilŭ ce conserva asteĭ fecióre, déca îşĭ permise vre-uă dată unŭ dreptŭ, fu acela că îĭ sărută de vre uă duoĕ orĭ mâinile, ca şi mameĭ sale bĕtrâne.

Elŭ voi să aréte şi să îndepliniască urmările unuĭ adevĕrat cavalerŭ. Îşĭ proiectase, că, pe astă fiică fără uă altă avere decât virtutea, va putea elŭ să o facĕ fericită, când, dupe puçinŭ timpŭ, îĭ va espira terminulŭ în óste. Cu a sa bună voinţă şi aplecarea ce simţimêntul născuse, îşĭ promitea lucrurile cele maĭ frumóse, speranţele cele maĭ măgulitóre îĭ surideŭ de fericirĭ. Şi fiind-că Soare, cel ce îĭ era détorŭ mult, se aflase atuncĭ lângă elŭ, îlŭ rugase să 'ĭ trimită de acasă vre-uă treĭ sute leĭ nouĭ, de pe vîndarea părţiĭ sale de vite, ca cu aceştĭ banĭ să vinĕ de-uăcamdată cu ceva în ajutorulŭ asteĭ familiĭ. Întârdierea nu va

fi decât pênă Soare va merge în plaiŭ, și d'acolo să strêngă și să trimitĕ acéstă sumă. Se înțelege că elŭ avusese unŭ scopŭ, ca juna Susana să fie promisa sa. Elŭ îngrijia precât îĭ era cu putință de acéstă iubită flore, cugetulŭ nu i se depărta de la dênsa, și o credu precum dênsa i s'arĕtat, precum i se rumenia obrasiĭ și precum vorbele eĭ îlŭ încredința, că, dênsa îlŭ iubesce. Elŭ a putut audi uă asemenea vorbă din gura eĭ! Se făcuse fórte familierŭ în casa acésta; elŭ une-orĭ istorisia felŭ-de-felŭ de întêmplărĭ din viață-ĭ, și cânta doine ca pe munțĭ. Bĕtrâna mamă îlŭ asculta cu plăcere, fiica asemenĭ, rechiămândŭ în minte-ĭ multe din acele întêmplărĭ și suvenirĭ, la cari dênsa fusese martură, când elŭ a fost adus între recruțĭ la Craiova, când venise cu regimentulŭ în Severin, să se îmbarce pe bastimentulŭ care 'lŭ transportase de acolo la Giurgiu, și chiarŭ, cum scițĭ, de când elŭ fusese păstorŭ la oĭ. Tóte acestea ea le sciuse, și de câte orĭ i se înfăçișaŭ în minte acele suvenirĭ o făcea să se uite la dênsulŭ luându-ĭ bine seama și termina rîdêndŭ.

Despre acésta nicĭ nu putemŭ dice alt-felŭ, decât că Susana, maĭ alesŭ de la evenimentulŭ când ea a fost scósă din incendiu de către acestŭ june, simția uă viue pasiune pentru elŭ; și, dênsa era uă ființă fără esperiență, fără vre unŭ cugetŭ străinŭ, decât aceia ce se păru în façia juneluĭ eĭ pețitorŭ, cel-ce nu lăsa să trécă uă di fără a veni să o védă și fără ca ea să alerge înaintea luĭ, arĕtându-i-se din ce în ce maĭ interesantĕ, maĭ grațiósă.

Ea se deprinsese să 'lŭ védă în tóte dilele; și déca ar' fi sciut că vre uă-dată a eșit de la casarmă fără a trece pe acolo, când elŭ venia era îndată întrebatŭ. Ceia

ce era spre lauda luĭ, în aniĭ seĭ de serviciu nu se înregistrase nicĭ uă ḑi măcar pentru dênsulŭ de arestŭ, şi acésta o sciea toţĭ, prin urmare şi juna sa împeţită; aşa dér déca s'arŭ fi întêmplat lipsirea luĭ de duoĕ saŭ treĭ ḑile, ar' fi fost pentru dênsa uă suferinţă.

Într'uă ḑi Mitea întrebă pe fecióra cea cu unŭ chipŭ angelicŭ: — Am auḑitŭ vorbele unuĭ bĕtrânŭ sergentŭ care sciuse maĭ multe decât mine despre a le vieţeĭ. Óre să fie de creḑut vorbele care mi le ḑicea? Óre să fie aşa, că într'uă ḑi femeia în care te închinĭ ca unuĭ ângerŭ dumḑeescŭ să uite détoria eĭ, să înşéle, să nesocotiască orĭ-ce sacrificiĭ eĭ făcute, să se degradeze şi să ajungă nefericită din nesocotinţa eĭ?.. Óre să creḑŭ vorbele aceluĭ omŭ care a fost înşelatŭ, trădatŭ şi batjocuritŭ în cele maĭ sânte din simţimente care avusese pentru femeiă?.. Óre să fie aşa?..

Pentru prima óre Susana se arĕtă necăzită; luă uă aparinţă liberă dinaintea juneluĭ, şi 'ĭ ḑise:

— Sûntŭ vorbe de nebunŭ acele ce le ḑicĭ!

— Aşĭ dori cu tóte astea să fiŭ unŭ nebunŭ şi să nu fie adevĕrate vorbele carĭ le a vorbitŭ sergentul Viscol, care eŭ le am ascultatŭ, şi nicĭ uă-dată acéstă tristă esperienţă să nu mĕ póte ajunge... Trădare! amăgire!.. fi-va într'unŭ chipŭ frumosŭ? Óre să credŭ?..

Unŭ timpŭ ca duoĕ lunĭ şi ce-va se trecuse în cele maĭ dorite ilusiunĭ, în aşteptare şi promisiunea unei sórte bune junilorŭ acestora carĭ eraŭ împeţiţĭ prin voinţa lorŭ şi a părinţilorŭ. Dupĕ trecerea acestuĭ timpŭ, junele se vĕḑu preumblânduse la braţŭ cu fidanţata sa pe bulevardulŭ cel de josŭ. Precând eĭ umblaŭ vorbindŭ şi suri-

ḑêndŭ, uă femeie, care nu se părea trecută în etate, înnaintă repede p'alăturia, şi, fără a lua seama cu cine dênsa se găsesce la braţŭ, făcu cu degitulŭ tinereĭ, care cu tóte acestea continuă a rîde.

Duoĕ fete sprintene 'naltişóre, călcândŭ mândruţe ca nisce caprióre de prin plaiurile din Niamţu, una fiind bălăióră şi alta cam ocheşică, mergéŭ p'alăturĭ cu acéstă femeie care se părea preocupată de a le duce unde-va.

— Cine e astă femeie? întrebă Mitea sergentulŭ care vĕḑu în arĕtarea degituluĭ unŭ semnŭ, unŭ felŭ de mustrare făcută tinerei sale mirese din partea femeieĭ care trecuse. Eĭ tocmaĭ se înturnaŭ atuncĭ spre casă.

— E madam Schiopătuşĭ. Ce nu o cunoscĭ? Îmĭ pare rĕŭ că n'am oprit-o că te recomandŭ.

— Dér fetele acele cari mergéŭ alăturĭ?.. adăogă sergentulŭ.

— Nu le am luat séma, nu sciŭ cine sûntŭ, rĕspunse Susana.

— Madam Schiopătuşĭ?! observă junele cam strâmbândŭ din nasŭ; cel-ce şi décă nu cunoscuse p'acea femeie, totuşi felulŭ portuluĭ şi mersulŭ eĭ îĭ spunea ce-va nu pré avantagiosŭ pentru dênsa. Nu sciŭ, nu o cunoscŭ!.. Mi se pare!.. Şi elŭ apoĭ tăcu.

— Ea a fost cusătoriţă altă-dată, îlŭ întrerupe juna fată. Acum se numesce madam Schiopătuşĭ. Dênsa se înţelege pré bine în a le modeĭ, alege materiile de rochiĭ cu gustŭ, şi orĭ ce găteală maĭ nouă ea o scie ântêĭ.

— De asta, adăogă Mitea, îĭ stă ca diavolu îmbrăcămintea şi pĕlăria pe capulŭ eĭ!.. Atâtea mode?!. termină ḑicêndŭ sergentulŭ.

— Negreşit! uă femeie simţitóre caută să aibă modă maĭ ântâĭ!...

Lipsa de uă bună educaţiune femeieĭ şi contactulŭ într'-uă societate corumptă cu alte femeĭ rĕŭ nărăvite, strică mintea tineriloră în nesciinţă-le, cari puaŭ din tóte mai presusŭ moda pentru fericirea femeieĭ. Se vede că acéstă bólă, décă acéstă va fi essistândŭ! nu se putuse să nu atingă şi pe juna despre care vorbimŭ; care acum mergea alăturĭ cu fidanţatul eĭ şi repetândŭ: negreşit! negreşit trebuescŭ mode!.. Dênsa dupĕ unŭ minutŭ earăşĭ ḑise: vreĭ să cunoscĭ pe madam Schiopătuşĭ?..

Ca să vorbimŭ de Moneda (societate) vomŭ ḑice ce-va despre unŭ personagiŭ venindŭ în scenă cu numele care îlŭ auḑimŭ.

Sciţĭ că partea din Basarabie s'a anecsat ţereĭ din care ea făcuse parte (Românieĭ) pĕnă când nu se făcuse unirea definitivă între Muntenia cu Moldova; prin nrmare funcţionariĭ p'atuncĭ se trimiseră de către ministeriul de la Iaşĭ. Drept, nu pré avemŭ ce ḑice avantagiosŭ despre uniĭ funcţionarĭ cari ş'aŭ împlinitŭ rĕŭ datoriile lorŭ!. Vorbimŭ de un óre-care funcţionarŭ!.. Avemŭ decĭ sub ochiĭ noştri unŭ personagiŭ de la Jaşĭ, funcţionarŭ în Basarabia... Al cuĭ fiiŭ e? positivŭ cine póte să scie. Dér se ḑice ca e fiiŭ... de la Tălpălarĭ, şi că elŭ se atinsese la începutŭ de vestminte şi nume de seminaristŭ... Îlŭ găsimŭ că a fost intrat în astă carieră numaĭ cu portulŭ, şi nu cu faptele, precum se cade să fie morale. Îlŭ vedeţĭ une-orĭ umblândŭ purtândŭ nisce ochelarĭ, cu uă façiă roşie ca cója de racŭ, şi cu călcătura cam schiopătândŭ, fiind vătămatŭ la unŭ piciorŭ decând alergase să înşele

guvernul ca să ia salariu de la duoĕ funcţiuni!.. După nasŭ dă bănuială că cam iubesce romulŭ pré multŭ; ceiulŭ îlŭ încăldesce séra binişorŭ, şi se închină maĭ multŭ în mâncare decât în ori-ce. Ca să aréte că este în ceva bunŭ crestinŭ, caută vinu să 'lŭ găsiască cât se va putea maĭ vechiŭ şi cu gustŭ bunŭ. Este învrăjbitŭ cu tóte rudele sale; tuturorŭ le găsesce defecte, şi numai elŭ se crede bunŭ!.. Cu orĭ cine a avut vre uă afacere, maĭ rarŭ să nu 'lŭ fi înşelatŭ!.. S'a amestecat şi în politică când a fost ocasiune; a redactat şi diarŭ, ca să serviască vre unŭ omŭ de la putere!.. Ênsă îlŭ vĕdurămŭ tot nechivernisitŭ; cŏcĭ, când se întórse róta lucrurilorŭ şi fu dat afară din serviciu, încurênd vindea la jidanĭ obiecte din casă, mobile şi chiarŭ chartele de prin păreţĭ, ca să mănânce; ênsă tot-d'auna rêŭ şi învrajbitŭ cu toţiĭ, precum arĕtarămŭ. Şi, déca elŭ ar' fi avut vre uă putere, ar' fi strivitŭ pe toţĭ aceĭ cu cari maĭ 'nainte fusese în contactŭ... De voiţĭ să 'ĭ sciţĭ taliea şi titlurile, sémănă cu unŭ burtă-verde. Nu lipsesce de pe la judecătărie de pace. Se găsesce la unŭ ministerŭ unŭ dosariŭ cu numele sĕŭ de conflictele, certurile şi încurcăturile ce le a făcut cu colegi sĕĭ, fiind, cum arĕtarămŭ, funcţionarŭ, şi precât ne aduceamŭ aminte la Cachul ceva!.. Elŭ se numise óre-când directorŭ... Alegeţi la vre una din cele maĭ multe meseriĭ unde s'arŭ afla câte unŭ directorŭ, ca să 'lŭ sciţĭ... Şi când scria elŭ atuncĭ cui-va, nu se lăsa maĭ josŭ decât unŭ ministru, avêndŭ chârtie tipărită cu etichetă: „din cabinetulŭ directoruluĭ!...„ Veţĭ sci că a fost de tóte şi p' în tóte, şi a avut pretutindenĭ unghiĭ lungĭ, saŭ ghiară lungă, cum se dice: şi e lucru diavoluluĭ când îĭ ese

cui-va nume rĕŭ, şi tot nepricopsitŭ e!.. Cât despre intrigantŭ, zavistiosŭ şi calomniatorŭ, orĭ cât de mult să căutaţĭ un altulŭ maĭ rarŭ veţĭ găsi ca elŭ, şi tot asemenea maĭ rarŭ să se găsiască unul ca să 'lŭ întrécă în a linguşi, a se înşĕnui, şi să răpiască minţile ca să punĕ pe unul şi pe altul să solicite posturĭ pentru dênsulŭ... Când apucă de intră în vre unŭ serviciu, vĕ puteţĭ imagina ca ce are să fie şi ce o să se petrécă acolo unde unŭ asemenea omŭ este împiegatŭ. A rĕsunat pênă la Ploescĭ de răpirĭ şi de ne'mplinirea détoriilorŭ!.. Eeste şi pensionarŭ, că a servitŭ; ênsă pensiunea-ĭ este vêndută pentru vecie la jidaniĭ usurarĭ.. Pre unulŭ ca acesta îlŭ pune tot-dauna în mişcare şi la serviciulŭ eĭ Moneda...

Dér aci unŭ lucru comediosŭ! găsimŭ numele sĕŭ care trebue să 'lŭ pórte legitima sa consórte că uă altă femeie se numi aşa. Cât despre acea legitimă ni se spune că era îndrăcită; şi că a îndemnat pe fiică-sa, ce era măritată, să 'şi lepede bărbatulŭ!..

Moneda este unŭ diavolŭ care încurcă, mistifică, ciudăţesce şi preface chiarŭ nume... Se vede ênsă că nu ese fumŭ fără să fie focŭ, şi tot aşa este, că: cine s' asémĕnă s'adună!.. Aţĭ vĕḑut prin acéstă capitală unŭ asemenea personagiŭ? să sciţĭ că se numesce Schiopătuşĭ. Cât despre femeia ḑisă, i a luat fără vre unŭ dreptŭ numele. Ciudat!.. Cam multă cutezare?!. Biata Basarabia! a avut nefericirea să aibă mulţĭ de asemenea despoietorĭ!.. Sperămŭ că guvernulŭ român la ocasiunea d'a trimite funcţionarĭ în vre uă nouă provincie va lua într' acésta seriósе mĕsurĭ...

Moneda ênsă, societate care făcea multe într' ascunsŭ,

ba și chiar lucrurĭ cari sûntŭ contra legilorŭ, îșĭ avea aderenți eĭ pretutindenea și era lățită ca unŭ întinsŭ comerciŭ. Se vede că ḑisa damă juca aci vre unŭ rolŭ: lua și dênsa parte în acéstă societate.

Pungașiĭ cam înmulțițĭ p'acolo, tâlchăriile cu vite și contrabanḑiĭ, cari treceaŭ și trecŭ mărfurile preste hotarele vecine, și d'acolo în altă parte fără să plătiască vamă, se conăcescŭ și se acopere faptele lorŭ pe lêngă nisce hangiĭ saŭ cârciumarĭ jidovĭ de prin șesurile Basarabieĭ, și 'n maĭ multe puncturĭ la marginea Dunăreĭ. Eĭ aŭ încorageatorĭ complicĭ, și advocațĭ, să 'ĭ apere când dă vre unul în capcană. Burtă verde îĭ servesce în acésta!..

Aproposito! avemŭ a ḑice ceva notândŭ aci despre cârciumarĭ! ne mirămŭ cum autoritățile închidŭ ochiĭ la acésta, că, dregerea vinurilorŭ cu zachar de plumbŭ, și amesteculŭ vitriolului în rachiurĭ, precum ceĭ maĭ mulțĭ obicinuescŭ la noĭ, este pentru consumatorĭ uă înveninare, e mórte!.. Cine le a introdusŭ astea în țéră?.. și cine se ocupă de a le controla??.

Apoĭ alta și maĭ mare. Cu vre uă ḑece anĭ îndărĕtŭ, s'aŭ descoperitŭ de către autorităţĭ nisce stabilimente întocmite, precum pe la Galațĭ și pe la Satul-noŭ, al cărora scopŭ era de a face infamul comerciŭ de sânge umanŭ... chipulŭ furăriĭ odraslelorŭ de la părințĭ, nenumĕrate fiice victime din tótă țeara pe fie-care anŭ, cum le trecea din punctŭ în punctŭ și din mână 'n mână pênă le ducea la Constantinopole, saŭ la Alessandria în Egipetŭ?.. Câte nefericite ființĭ ș'aŭ găsitŭ acolo mormêntulŭ!!. Ceĭ învestițĭ cu puterea, cei-ce păzescŭ granițile închidŭ ochiĭ

cum se operează atâtea crime făptuite prin aceĭ scerlatanĭ!..

Ďisa femeie, din cât înţelegemŭ şi s'a aflat, vêna de mult în fiica ce o descriserămŭ, uă gâsculiţă pentru care i se promisese, de către negustorul Şmilache din Constantinopole, uă punguliţă cu uă bună sumişóra de galbenĭ. Acesta, învestitŭ ca unŭ nemţişorŭ şi dându-se, dupĕ împregiurărĭ, de diferite ocupaţiunĭ, pentru care umbla mereŭ cu vaporulŭ pe Dunare, şi schimbândŭ numele cât şi naţionalitatea, făcuse din ďisa femeie unŭ instrumentŭ pentru comerciul luĭ... Şmilache, temêndu-se ênsă pré mult de militari cari păziaŭ la graniţă, în diferite puncturĭ, le da monedă, ca marfa să trécă înainte neobservată... Şi femeĭa sus numită găsesce, tot în militarŭ, unŭ obstaclu la planurile şi scopul eĭ. Va găsi dênsa uă monedă şi acestuia! Va sci ea pré bine să se folosiască născocindŭ vre uă dievolie şi ursindŭ vre uă intrigă!..

Susana fusese maĭ 'nainte însciinţată prin femeia care îĭ recomandă pe străinŭ, că e unŭ impiegatŭ la uă ambasadă, ba şi 'ĭ adusese fel-defelŭ de vorbe şi multe promisiunĭ din partea acestuia, la care fiica nu dete ântêĭ ascultare. Aceia întrebuinţase fineţe şi promisiunĭ ca să ademinéscă acestŭ copilŭ; îĭ ďisese în cele dupĕ urmă, că străinulŭ o cere în căsătorie, că o ia precum se găsesce şi o va îmbrăca în aurŭ şi cu diamante. Fiica roşi şi nu 'ĭ dete nicĭ unŭ rĕspunsŭ. Viclénа aspidă învĕlia veninul eĭ cu nisce forme ângeresci vorbindu-ĭ într'una şi promiţêndu-ĭ maĭ multe. Dupĕ aceia a lăsat-o un timpŭ fără a'ĭ maĭ ďice ce-va de baronul eĭ. În cele d'ântêĭ nefericite ďile dupĕ incendiul întêmplatŭ fiica dormise vre

uă duoĕ ḑile în casă la dênsa. Atuncĭ earăşĭ iĭ vorbi. Militarulŭ care se înamorase atât de mult de astă copilă, aduscse la desperare pe acea talpa-iaduluĭ. Ea ar' fi voitŭ cu orĭ ce preţŭ să 'lŭ scótă din inima fiiceĭ; şi, atuncĭ când ea îlŭ vĕḑu eşindŭ cu dênsa la braţŭ, turbă de mânie, şi iĭ făcu acelŭ semnŭ cu degitulŭ, de şi prefăcênduse că surîdea...

Pe la începutulŭ luĭ Octombre, venise în Ismail fiica Borceanuluĭ de la Silisce, din Transilvania, cu unŭ frate al eĭ maĭ micŭ, să caute pe soçiul eĭ, care în anul acela păscuse oile pe lêngă bălţile şi comuna Chişliţa, saŭ maĭ departe pe la marginea măriĭ. Acéstă femeie era măritată cam de vre uă duoĭ anĭ; era una din acele românc cu ochiĭ dulcĭ şi cu façia albă fără să fi întrebuinţatŭ vre uă-dată alt-ceva decât apă limpede de isvorŭ când se spăla. Ea purta uă măramă albă cu florĭ de borangicŭ fórte subţirĭ pe la marginea căpătiilorŭ, ce scia pré bine a o aşeḑa, şi unŭ vâlnicŭ pe dênsa de tótă frumuseţea, cusutŭ cu mătăsurĭ de însĕşĭ mâna eĭ, atrăgea admiraţiunea trecĕtorilorŭ. Fără să se fi îngrijitŭ ca vre uă-dată de mode, cu aculŭ şi cu ţesĕtura avea atâtea lucrurĭ făcute în casă, cu care se împodobia; care dedea a înţelege, că portulŭ simplu dér curatŭ face uă femeie pré frumósă; şi, că, deprinderea la lucru menagiuluĭ, va ţine locul ântêĭ totd'auna în educaţiunea femeieĭ!..

Mitea cercă uă mare bucurie că vĕḑu dupĕ câţĭ-va anĭ pe fiica şi feciorulŭ Borceanuluĭ, fostul sĕŭ stĕpânŭ în munţĭ. Se cădea neapĕratŭ ca elŭ să vie înaintea acestorŭ copiĭ cunoscuţĭ, şi să nu'ĭ părăsiască în timpŭ de vre uă duoĕ ḑile cât aŭ fost eĭ în astŭ oraşŭ.

Sergentulŭ și femeia cea cu peptulŭ ca al lebădiței, cu ochiulŭ ca al căprióreĭ și viersul sonorŭ ca uă musică, veniseră de la portŭ, dimpreună cu fratele eĭ, feciorașulŭ Borceanu, în unul din ḑisele bulevarde. Ceĭ maĭ mulțĭ trecĕtorĭ se uitaŭ la eĭ, și nu se puteaŭ să nu se opriască unŭ minutŭ ș'a întreba : óre astă română frumósă va fi sora, saŭ femeia militaruluĭ?

Eĭ pășiaŭ, acéstă grupă, cu unŭ pasŭ regulatŭ; și, în astŭ timpŭ, fără să se uite la ceĭ cari îĭ observa de departe, urmaŭ conversația lorŭ, prin care rechiămaŭ plăcutele amintirĭ ornate cu florĭ și cu cântece a le copilărieĭ.

Duoĕ femeĭ ênsă, dintre cari cea maĭ matură se urcase pe treptele din ușa uneĭ modiste, arĕtândŭ cu degitulŭ grupa din aleiŭ, vorbia aceleĭ maĭ june care s'arĕta aprinsă și de tot turburată la astă privire. A fost destul acésta pentru ca să facĕ pe Susana, fiind chiămată înadins, de către césta-laltă tovărășiță care se urcase pe pragulŭ modisteĭ, să cerce uă profundă turburare în sufletu-ĭ ațîțată de gelosie.

Din cât se înțelege, intriga începu a prinde rădĕcină, și vorbele cu care termină ḑisa femeie vĕrsaŭ focŭ și veninŭ. Eată-le :

„Veḑĭ, draga mea? acum eștĭ încredințată că eŭ nu „am mințitŭ, și că militariĭ sûntŭ nisce cioflengarĭ cari „n'aŭ statornicie! Eată ce face iubitulŭ dumitale pe care „îlŭ creḑușĭ că este unŭ sântŭ, care acum te va părăsi!.. „Veḑi-lŭ?..

Copila nu rĕspunse, dér se uită cu nisce ochĭ marĭ vĕḑêndŭ pe împețitul eĭ alăturĭ cu uă femeie străină cu care se depărta mergêndŭ spre cathedrală. Ea n'avusese

ĕncă esperiență de viață, și judeca după cum i se păruse lucrurile, saŭ după cum îĭ ḑicea astă bună de gură femeie!.. Se făcuse de tot albă și galbenă la fașă, și peptul îĭ bătu de mânie. Atâta voise ș'acea intrigantă, care, la înturnarea eĭ spre casă, îĭ ḑise : să viĭ pe la mine draga mea!..

Déca fiica Borceanuluĭ și cu băiețelul ar' fi rĕmasŭ maĭ mult timpŭ în ast orașŭ, de sigurŭ că eraŭ să 'ĭ întroducĕ militarulŭ pe la cunoscuțĭ, dér ea trecuse pentru a se duce la Chișlița după bărbatul eĭ. După plecarea eĭ cu vre uă duoĕ familiĭ Siliscenĭ, cu care a fost venit la Ismail, Mitea se duse la fidanțata sa să se scuse de nevenirea luĭ în acele duoĕ ḑile. Uă găsi bolnava... Numaĭ bĕtrâna îlŭ priimi și stătu de vorbă cu elŭ. Elŭ veni a duoa-ḑi; ea era maĭ bine, ĕnsă avea ce-va durere de capŭ, și 'ĭ ḑise că trebue să stea liniștită... Mitea se miră de acésta. A treia ḑi, ea stătu închisă în casă, și bietulŭ june nicĭ nu avusese ocasiune ca să 'ĭ spunĕ cine era acea femeie străină și cu ce afacerĭ venise acolo.

De câte orĭ ĕnsă pleca militarulŭ din casă, în urma luĭ era îndată femeia acea însemnată!..

VII

RĂPIREA FECIÓREĬ DE LA GALAȚI

"Trebue să te hotărescĭ; va fi pentru binele dumitale!.. îĭ ḑise aceia uitându-se cu nisce ochĭ de șérpe asupra tine-

reĭ fiice care sta pe gândurĭ. Uită pe acelŭ împuşcă lună care nu o să te facă fericită!.. Vino de vedĭ ce ţi a adus bărbatulŭ care adevĕrat te iubesce! Vino numaĭ pênă la mine!.. Elŭ e tînĕrŭ galantŭ, şi maĭ multŭ, că te ia fără să 'ĭ daĭ vre uă zestre! Uite, să te grăbescĭ să plecĭ cu elŭ când pornesce cel din urmă vaporŭ de la Galaţĭ, că apoĭ se strică timpulŭ şi este rĕŭ de a maĭ călĕtori pe Marea-négră pênă la Constantinopolŭ. Lasă aci tóte; şi de sigurŭ veţĭ face acolo formele, darurile şi nunta!.. Îţĭ spun, cam cu greŭ o să maĭ găsescĭ uă ast-fel de ocasie bună! Vedĭ, pe lêngă că mergĭ să te mărițĭ într'uă ţeară unde e tot-d'auna primăvéră şi florĭ, apoĭ, înavuţindu-te, o să poţĭ să facĭ bine şi părinţilorŭ dumitale, cari sûntŭ lipsiţĭ de avere, trimiţêndu-le de acolo banĭ şi orĭ ce!..»

Copila nu credu de uă-camdată acele marĭ promisiunĭ, ênsă, desgustată vĕdêndŭ miserii în casă: tata al eĭ de supĕrărĭ, am disŭ cam bea, mama sa bolnavă paralitică, bĕtrâna care o supĕra cu multa eĭ moralĕ, şi care îĭ tot spunea de obiceiurile de maĭ de mult, tóte acestea o aduse în stare să facĕ astă greşială... Voi uă-dată măcar să dea ascultare aceleĭ bune amice, către care ea îşĭ vĕrsase adese-orĭ foculŭ când eraŭ amênduoĕ. Se duse la dênsa. Găsi în adevĕrŭ acolo pre bărbatul despe care ea îĭ vorbise în atâtea rândurĭ. Lucrurile eraŭ întocmite şi regulate de către disa femeie. Acela, maĭ ântêĭ îĭ sărută mâna cu politeţe, şi apoĭ îĭ vorbi, glumi, rîse, şi dupĕ câte-va momente presintă juneĭ fiice unŭ inelŭ de aurŭ cu briliantŭ, de care ea rĕmase în uimire când îlŭ vĕdu. Mitea nu 'ĭ detese nimicŭ de acestea, cĕcĭ ostaşulŭ n'avea decât simţimente.

Ca cum astă bijuterie luă mințile Susanei, simți în vinele, eĭ unŭ focŭ ce nu 'lŭ cunoscuse pênă atuncĭ, par'că uă forță nouĕ i se împrăștie în corpul eĭ, uă dorință despre care nu era în stare să 'șĭ dea uă sémă îĭ coprinse sufletulŭ; ea atuncĭ credu. amăgită fiind, că pășesce pe treptele fericireĭ!..

Ce să vĕ maĭ înșirŭ multe! Militarulŭ în astŭ timpŭ venise pe acasă, dér negăsind-o, a plecat.

A duoa-ḑi, amica acesteia îĭ propusese din partea galantuluĭ dumnéeĭ noul pețitorŭ, ca să mérgă împreună cu alte persóne la Galațĭ, cu vaporulŭ Orientulŭ. Ce frumosŭ o să fie acolo!.. Baronulŭ va tracta pe toțĭ cu uă mésă pe vaporŭ precum și la Galațĭ, ḑise dênsa... Din partea juneĭ fiice cine va fi? Părinți eĭ nu pot merge, și nicĭ nu trebue să céră voe de la dênși când ea merge unde-va... Ea e acum majoră!.. Emanciparea este în spiritulŭ seculuļuĭ: femeia are drepturĭ!.. Acestea eraŭ amestecate în consiliile ce le da ḑisa femeie asteĭ copile.

Susana spuse numaĭ mameĭ bĕtrâne, că nisce persóne familiĭ onorabile, a învitat-o să mérgă la Galațĭ, și a duoa-ḑi se va înturna —Aĭ întrebat pe tată-tĕŭ? îĭ ḑise bĕtrêna femeie. — Lasă'lŭ pe tata! rĕspunde mameĭ sale bĕtrâne fiica cu unŭ zîmbetŭ, fără a avea vre unŭ alt cugetŭ.

— Dér tată-teŭ o să scie!.. adăogă bunica.—Uă călĕtorie de uă ḑi pênă la Galațĭ, ce rĕŭ póte să fie?..

A duoa ḑi pré de diminéță pleca bastimentul austriacŭ, în timpŭ pe când Mitca era la casarmă.

Persónele ce compunea societatea călĕtóre eraŭ: duoĕ fete cari se cunosceaŭ dupĕ portu lorŭ că eraŭ din nor-

dul Moldoveĭ și veniseră pe la Fălciĭ și Cachul, omul cel cu ochelarĭ cu pântecele ca burtă-verde, și femeia care iĭ purta numele seŭ, ca făcêndŭ parte din cunoscință în familie și amică cu copila ḑisuluĭ funcționarŭ.

Pré de diminéță plecară eĭ, pe unŭ timŭ umidŭ și rece, dér maĭ târḑiŭ, unŭ soare dulce făcênd să străluciască natura în întinsulŭ fluviuluĭ, ḑișiĭ călĕtorĭ simțiră multă plăcere privindŭ acestŭ spectaclu. Bastimentulŭ naviga trecêndŭ prin fația atâtorŭ orașe situate pre țermĭ și veḑêndu-se de departe turnurile bisericilorŭ d'a stânga Dunăreĭ și bisericile cu geamiile prin orașele d'a drépta, locuite de Musulmanĭ și Crestinĭ.

Persónele aci numite prânsiră la uă mésă. Pre dupĕ amiaḑĭ puseră piciorulŭ în Galațĭ, și traseră la uă casă unde se vedéu stŏpâniĭ și servitoriĭ nisce străinĭ, în strada Portuluĭ... Acolo ear a dat mésă acela pe care femeia cea însemnată îlŭ numia baronŭ. Burtă-verde se înveselia avênd unŭ vinŭ albŭ vechiŭ de Odobescĭ și mâncărĭ grase dinaintea luĭ..

Nóptea, acele duoé fete dormiră într'uă cameră mobilată, împreună cu Susana.

De și, într'unŭ rândŭ, dênsa intrândŭ în cameră, le suprinsese vorbindŭ: ‹Óre, Anco, bine facemŭ noĭ că mergemŭ departe de țéra nóstră dupe nisce făgăduelĭ nesigure?.. Eŭ m'am îndemnatŭ dupe tine!..› Și ele tăcură veḑêndŭ că alt-cine-va le aude, nefericitele!..

Susana nu le maĭ întrebă de unde și cine sûntŭ, și dênsele tăcură...

Ea astă-dată se găsi preocupată; se mustra în sine că a plecat fără să 'șĭ céră voie de la tata al eĭ; ênsă creḑu că se va re'nturna precum i se promisese...

— Ce ḑicĭ, draga mea? aĭ dormit bine? o întrebă aduoaḑĭ femeia cea cu semne de bubatŭ în obrasul eĭ, estĭ mulțiămită cum aĭ petrecutŭ?.. Esti acum hotărîtă? Voescĭ să plecĭ?.. Ce nobilŭ bărbatŭ!.. Aĭ veḑut?.. O să fiĭ fericită!..

— Unde să plecŭ? vomŭ merge cu toțĭ înapoĭ? observă copila.

— Nu, draga mea, vaporulŭ cel mare de mesageriĭ plécă astă-ḑĭ; să mergĭ şi D-ta!..

—Înapoĭ la Ismail o să fimŭ astă-ḑĭ? O să mergemŭ cu toțĭ?.

— Ba nu, iubita mea, eŭ o să maĭ întârḑiiŭ p'aicĭ cu dumnéluĭ!..

— O să mergŭ singură pe vaporŭ?..

— Cu acele duoĕ tinere tovărăşite, şi cu domnulŭ baronŭ. Ce nobilŭ! ce delicatŭ bărbatŭ!.. aĭ vĕḑut ce mâini curate are?.. O să fiĭ îmbrăcată cu stofă de aurŭ şi o să porțĭ numaĭ petre nestimate pe capŭ!..

Copila aci zăpăcită creḑu că merge la portŭ să se îmbarce earŭ pe vaporulŭ care se duce la Ismailŭ. Plecară cu toțiĭ, dupe ce luară ḑiua bună de la casnicĭ, pentru a merge la portŭ.

Domnişorulŭ roşcatŭ la fațiă fusese maĭ 'nainte, scóse bilete pentru fete şi pentru dênsulŭ.

Unŭ bastimentŭ mare cu helice fuma în portŭ, unde pênă în ḑiuă uă mulțime de ómenĭ descărcaŭ şi încărcaŭ lăḑĭ cu mărfurĭ şi nisce butóie. Încărcarea se terminase şi mulțĭ pasagerĭ se strênsese la portŭ. Lanțurile făcură sunetŭ rĕdicândŭ ancora; şi dupe tóte pregătirile se dete semnalulŭ de plecare. Pasageriĭ se urcaseră, bărbațĭ şi femeĭ; între acestia nu lipsi şi omul burtă-verde, cu vre uă duoĭ jidovĭ.

Copila intră tremurândŭ uimită de vederea mulţimeĭ ómenilorŭ din echipagiŭ, şi era ca înmărmurită de uădată vedêndŭ forma cea monstră a bastimentuluĭ care navigheazā pe mare. Semnalulŭ se audi şi a duoa şi a treia óră, şi lanţurile cu tot bastimentulŭ urmaŭ detunătorulŭ lorŭ sgomotŭ. Pênă să ia séma copila privind în tóte părţile şi cu acelŭ galantŭ cavalerŭ dinaintea eĭ, cel-ce se servia cu vorbele cele maĭ frumóse şi înfăçişându-ĭ cele maĭ delicate politeţe, se vědu că şodiera ardea maĭ cu putere rĕdicândŭ uă colónă de fumŭ, şi bastimentulŭ se mişca de lêngă ţermĭ. Acea femeie ênsă şi omulŭ burtăverde şi vre uă duoĭ jidovĭ eşiseră...

Dumnedeule! astă copilă ce face?... unde ea va merge?.. Nicĭ unŭ omŭ cunoscutŭ, nu era nimenĭ pe lêngă dênsa ca să o previnĕ, să o deştepte din ameţire?..

Sergentulŭ Mitea aflase din portŭ la Ismailŭ de plecarea eĭ în acea di, şi alergă îndată acasă unde vorbise numaĭ cu bĕtrâna. Elŭ care nu luase nicĭ uă-dată congediu în atâţĭ anĭ de serviciu, obţinu acum pentru cincĭ dile de la comandantŭ. Plecase într'uă căruciórā din Ismailŭ, de a nu perde timpŭ, şi merse tótă nóptea pe şóseaoa care duce spre Galaţĭ. Pênă în diuă elŭ fusese la Reni, şi d'acolo, fără a se opri cincĭ minute, se dirigeă către Galaţĭ. Ajunse acolo la portŭ tocmaĭ în minutulŭ cândŭ bastimentulŭ intra în largulŭ apelorŭ. Abia se putea cunósce persónele ce eraŭ pe bordŭ. Mitea vĕdu pe copilă, şi îĭ striga: „Unde?.. Unde aĭ plecat??. Nu scimŭ din ce simţimentŭ dênsa îĭ făcu semnŭ cu batista. Pentru elŭ atuncĭ universul întregŭ se păru a fi negru; i se turburase ochiĭ în capŭ şi îĭ venise ca uă nebunie să se arunce în ape.

Unŭ marturŭocularŭ a spus că a vĕḑut, în momentulŭ când era să plece bastimentulŭ, că, jidovu Şmil, care trecea de negoţiantŭ şi însărcinatŭ cu diferite afacerĭ pe la oraşele porturĭ, s'a scoborît unŭ minutŭ la ţermŭ; şi, vorbindŭ ce-va cu femeia cea însemnată, i a întins în adevĕrŭ uă pungă plină cu aurŭ care acésta a luat-o cu multă adresă. Negreşit argintulŭ vîndăriĭ pentru acele treĭ fiice... Dise vorbele acestea rĕmânêndŭ ca pe uscatŭ şi cu ochiĭ ţinêndu-ĭ spre ape: „Dute, draga mea! (înţelegêndŭ pe Susana). Uită virtutea, şi nu crede că totŭ ce „strălucesce este aurŭ, totŭ ce se vorbesce este adevĕrŭ!.. Nu „veĭ fi tu maĭ bună decât mine ca să rĕmâĭ castă sub „acoperemêntul teŭ de onóre!.. Şi, terminândŭ aceste vorbe, se umflă de unŭ rîsŭ satanicŭ care se descria în ochiĭ şi fisionomia eĭ cea însemnată. Demonulŭ Infernuluĭ n'ar' fi apărutŭ sub uă altă formă în acele momente...

Eară unŭ jidovŭ bĕtrânŭ care se ţinu de mână cu acelŭ personagiŭ cu caracterulŭ scârbosŭ, pe care noĭ îlŭ numirămŭ burtă-verde, veni a vorbi tînĕruluĭ ostaşŭ, care sta mêhnitŭ privindŭ depărtânduse fidanţata sa, póte pentru tot-d'una!..

— N'aĭ voit să scoţĭ din focŭ baniĭ de cari ţi am ḑisŭ, aveaĭ ḑiumĕtate din eĭ acum; aĭ căutat să scoţĭ pe uă femeie?.. ea a plecat la Ţarigradŭ!.. Heĭ! tînĕrule!!.

Şi elŭ, jidovulŭ, dimpreună cu fostul de altă-dată directorŭ pe la maĭ multe meseriĭ, se bucuraŭ amênduoĭ de nefericirea întêmplată sêrmanuluĭ ostaşŭ.

Nicĭ numaĭ perdu timpŭ, Mitea sergentul, să stea în Galaţĭ, şi plecă cu unŭ altŭ vaporŭ, tot în acea ḑi, către Ismailŭ.

Când ajunse cam înnoptatŭ, i se spuse de la portŭ, că ilŭ căutase împărţitorulŭ de scrisorĭ, avêndŭ una pentru dênsulŭ.

A duoa-ḑi la opt ore, luă de la postă uă scrisóre şi unŭ gropŭ cu 300 francĭ, carĭ îĭ trimisese Soare, după cum ilŭ rugase. Acesta îĭ amintia scriindu-ĭ: „Când te veĭ „libera, Miteo, şi veĭ voi să te însorĭ, să cauţĭ uă femeie „pe potriva ta, care să fie lucrătóre şi cu minte, ca să „fiĭ fericitŭ în viaţă!..„

Aceştĭ banĭ fuseseră destinaţĭ maĭ dinainte ca să 'ĭ dea în ajutorulŭ sĕrmaneĭ aceleĭ familiĭ, care acum fusese în mare lipsă şi în jéle...

Bĕtrâna, bunica feteĭ, prepusese un minutŭ, că, Susana fiindŭ înţelésă cu militarulŭ, elŭ a scos-o din minţĭ şi a pus-o la cale să părăsiască casa părinţilorŭ. Cândŭ vĕḑu ênsă că tînĕrulŭ veni singurŭ şi spuse, cu ochiĭ în lacrimĭ, cele ce s'aŭ petrecutŭ, bĕtrâna începu să plângă, să ţipe şi apoĭ căḑu leşinată ca mórtă pe pămêntŭ.

Cât pentru militarŭ, ocupaţiunea este medicamentulŭ cel maĭ bunŭ sufletelorŭ bolnave; elŭ plecă la destinaţia serviciuluĭ seŭ.

Maĭ târḑiŭ, bĕtrâna a aflat de sórtea Susaneĭ, prin uă scrisóre care i s'a trimis...

PARTEA A DUOA

VIII

CALAFATUL ŞI OSMAN

Nu putemŭ să facemŭ alt-felŭ, ci, să ne permită lectorulŭ să ḑicemŭ întrécătŭ ceva despre începutulŭ resbeluluĭ din anul acesta 1877. Este a nuoa campanie cu care Rosia s'a rĕdicat contra Turcieĭ; duelul dintre aste duoĕ Puterĭ datează aprópe de duoĭ secolĭ. Maĭ de multe orĭ resultatulŭ asteĭ lupte fu întinderea teritoriuluĭ celeĭ de maĭ susŭ, în Asia şi Europa. Uă singură dată s'a întêmplat de a cedat de la dênsa, şi acésta numaĭ pentru momentŭ!.. Prin lăţirea ênsă influenţeĭ şi măririeĭ unuĭ imperiu creştin, coreligionariĭ seĭ din imperiulŭ turcŭ a trebuit să aştepte, din rivalitatea şi ciocnirea astorŭ puterĭ, óre-cari ajutorŭ de desvoltare... Ele aŭ sperat acésta...

Şi, îndecursulŭ a uă ḑiumĕtate secolŭ, vorbindŭ despre România, începêndŭ de la revoluţiunea luĭ Vladimirescu, evenimente marĭ şi numeróse s'aŭ succedatŭ în acéstă ţeară fiind sub suzeranitatea Pórteĭ-Otomane, în care timpŭ se emanciparā unele state...

Ne vomŭ mărgini ensă a schiţa numaĭ cel din urmă evenimentŭ sub care ne găsimŭ.

Credemŭ că vĕ este cunoscutŭ ce-fel se începu să se agite Chestiunea Orientuluĭ?..

Pe la finile anului 1876, dupe resbelulŭ Erţegovineĭ, Monteneгruluĭ, Bosniĭ, Serbii şi insurerecţiile Bulgariloră contra Turcieĭ, orisontele politicŭ se turbura şi se întuneca mereŭ spre acéstă parte. Ceĭ de la posiţiunĭ înalte prevedéŭ, că, în curêndŭ, va irumpe uă vijelie belică teribilă, care va ameninţa pe toţĭ. Şi fii Românieĭ, bărbaţĭ de stat a'ĭ eĭ, eraŭ détorĭ să fie atenţĭ, şi să punĕ ţeara precât s'a putut pre unŭ piciorŭ maĭ sigurŭ, să fie la adăpostŭ de aceste evenimente, ca să înfrunte acéstă vijelie, de a eşi maĭ puçin păgubită, şi chiarŭ de a câstiga, déca se póte, din resbelulŭ a duoĕ puterĭ marĭ limitrofe. Eĭ se puseră alăturĭ cu celŭ maĭ tare!..

Diaristica a spus îndestulŭ ce-fel aŭ mersŭ lucrurile în decursul anuluĭ din urmă, şi nu este, credemŭ, individŭ pĕnă la copilŭ ca să nu scie şi să cunóscă tot ce s'a petrecutŭ în politică şi arme, în acest anŭ 877.

Déca noĭ ne permitemŭ aci să atingemŭ acéstă chestiune, o facemŭ numaĭ cât să putemŭ a descri pe junele militarŭ din cunoscinţa nóstră, în tóte peripeţiile şi împregiurările în cari sórtea l'a aruncat.

Pe la începutul luĭ Noembre, anul espiratŭ, îlŭ vĕdurămŭ în Bucurescĭ cu ocasiunea concentrăriĭ ósteĭ. La începutul cestuilalt anŭ 77 s'a simţitŭ necesitatea ca să se mobiliseze corpurĭ pe la graniţă, şi elŭ fu trimisŭ, dimpreună cu unŭ corpŭ de dorobanţĭ, la Giurgiu. Dér dupĕ puçin timpŭ, eşindŭ vorba despre pace, cu tótă nereuşita

conferinţelorŭ a representanţilorŭ Puterilorŭ Europeĭ la Constantinopole, guvernulŭ nostru retrase trupele, şi chiar începuse a le desconcentra.

Atuncĭ vĕḑuiŭ pe Mitea, junele nostru militarŭ, earăşĭ în capitală.

La începutul luĭ Aprilie, guvernulŭ românŭ chiămă din noŭ reservele sub arme şi se făcu concentrărĭ maĭ marĭ de óste, avêndŭ ochiĭ aţintiţĭ la duoĕ puncturĭ strategice, Bărboşiĭ, unde e podul peste Siretŭ, şi Calafatul, pe cari maĭ dinainte le fortificase. Ostirea cea numerósă a diferitelorŭ regimente era încartiruită pe la particularĭ la începutulŭ acestuĭ anŭ. Româniĭ deteră concursŭ pentru fraţiĭ lorŭ oşteni. Prin rechisiţiune, în cele din urmă, s'a adunatŭ din tótă ţeara caĭ, producte, şi de tóte câte aŭ trebuit uneĭ campaniĭ. Asemenea şi tot felul de oferte în banĭ şi diferite ajutóre s'aŭ adunatŭ de la patrioţĭ.

Militarulŭ, a căruia cunoscinţă datează de când l'am vĕḑut în munţiĭ Gorjuluĭ, l'am avutŭ la mine în cuartirŭ.

Atuncĭ avuseiŭ ocasiune să sciŭ tóte aceste amenunte ce le am descrisŭ.

Şi nu era unŭ momentŭ ca Mitea să nu vorbiască de fosta fidanţata sa, de acea copilă nefericită prin imprudenţa eĭ, de miseria şi calamitatea ce a căḑut pe părinţi eĭ, de greşiala ce a făcut-o dênsa şi de barbaria ce se petrece în acea ţeară, locul unde ea era captivă. Nu 'ĭ era ênsă cunoscută îndestul şi perfidia aceleĭ femeĭ însemnate, care, dupe ce că a vêndutŭ cu chipulŭ cel maĭ viclén pe biata copilă pe aurŭ, cum s'a aflat maĭ în urmă, apoĭ o şi batjocurise cu calomniile şi tot felul de vorbe inventate de dênsa.

Ceia ce observasemŭ în elŭ era, că, în rândul d'ântêĭ. fiind ranele sufletuluĭ seŭ tot nevindecate, vorbia cu mare dorŭ despre acea jună perdută pentru care avusese altă-dată cele maĭ frumóse simţimente. În urmă ênsă, cât fusese la Giurgiu şi a avutŭ ocasiunea să întêlniască acolo pe acea eventuristă cu semnele pe obrasŭ, care denegri şi calomniă pe fată cât putu dinaintea juneluĭ, elŭ credụse vorbele eĭ, se umplu de ură şi scârbă şi rarŭ maĭ pomenia de ea. Mitea, cum era făr' de esperienţă necunoscêndŭ bine rĕutatea ómenilorŭ făcuţĭ de a calomnia, ḑise că aşa este; şi, déca nu blestemă pe acea jună fată, se aprinse de mare furie în contra tiranuluĭ captivităţi eĭ, şi jură din adâncul inimeĭ a urî ş'a despreţui tot ce este musulmanŭ, tot ce este turcŭ pe lume, pentru că aşa i se spusese că Turciĭ o furase, de şi o veḑuse când se depărta pe vaporŭ. Slăbiciune, eróre!..

Animositatea sa, vorbindŭ despre persóna luĭ, îlŭ făcuse turcofagŭ; şi, când auḑi că Ruşiĭ trecŭ, săltă de bucurie. Elŭ cu tóte acestea nutria în ascunsŭ óre-cari sperante. Amorulŭ are tinereţe şi îndurare de ceĭ nefericiţĭ, atuncĭ când am avea dreptulŭ să nu ne maĭ gôndimŭ şi să stergemŭ din inima nóstră numele uneĭ fiinţĭ denegrite pentru care altă-dată aşa de mult ne interesamŭ. Ar' fi voit chiar să fie înşelatŭ, bietulŭ june militarŭ!.. Era momente când elŭ nu credea acele ce i se ḑise despre dómna inimeĭ sale; şi socotia, că, póte, prin acestŭ resbelŭ, purtându-se coragiosŭ şi făcêndu-şĭ détoria de bravŭ, póte, va găsi vre uă ocasiune, într'uă ḑi, vre unŭ chipŭ saŭ miḑlocŭ d'a se face, prin luptă, măcar atâta, de a fi şi astă-dată mântuitorulŭ eĭ..

Să venimŭ acum la fapte seriόse ce se petrecură.

În adevĕrŭ oștirile rusescĭ trecură, prin patru puncturĭ în teritoriulŭ Românieĭ. Uă proclamațiune imposantă însciința pe Românĭ de venirea lorŭ, subsemnată de Marele duce Nicolae, comandantele superiorŭ împĕrătesceĭ armate; arĕta că intră ca amicĭ și voitorĭ de bine, legile țereĭ și teritoriulŭ vorŭ fi respectate, locuitoriĭ să rĕmâie liniștițĭ în îndeletnicirile lorŭ, și tot ce se va cumpĕra se va plăti cu banŭ în numerariŭ.

Mulțĭ dintre ceĭ maĭ serioșĭ bărbațĭ se cam înduoiră d'a crede, pênă ce vĕḑură cu ochiĭ intrarea Rușilorŭ și citiră ḑisa proclamațiune.

Îndată organele publice anunțară acésta întregeĭ țerĭ; și corpurile legiuitόre desbătură cu mare sgomotŭ închiăierea uneĭ convențiunĭ, care s'a priimitŭ între guvernulŭ român și celŭ imperialŭ rusŭ : că se vorŭ respecta tόte cele maĭ usŭ ḑise, și teritoriulŭ nostru va fi apĕratŭ de sângerόsele urmărĭ a le resbeluluĭ. Acestŭ demersŭ din partea guvernuluĭ Românieĭ, care ceruse maĭ 'nainte de la Puterĭ neutralisarea teritoriuluĭ țereĭ, și neobținênd-o, a găsit acestŭ singurŭ miḑlocŭ d'a asigura averea și individualitatea eĭ, făcu pre Înalta-Pόrtă să trécă pe Românĭ ca contrarĭ aĭ seĭ; și guvernulŭ Sultanuluĭ dete ordine la comandanți cetăților ŭ învecinate, d'a se purta către întréga țeară ca cum ar' vedea în ea unŭ inimicŭ. Turciĭ vĕḑură pre inamicŭ, fără a face distincțiune, Rușĭ, orĭ Românĭ, pe țermulŭ stângŭ al Dunăreĭ...

Drept, orașele nόstre de pe lângă Dunăre mult suferiră cu începerea ostilitățiĭ. Proverbulŭ ḑice: Că e vaĭ de brόsce în lacŭ unde se tăvălescŭ bivoliĭ!..

Armatele Ţarului veniaŭ precum vin nuorii de tómnă, ca suflarea şi ninsorile despre Oralĭ, veniaŭ şi curgéŭ precum cade ploile în Aprilie şi umflă rîurile şi fluviile marĭ. Ele acoperiră câmpiile, văile, dealurĭ şi pădurĭ, că nu se maĭ vedea în tóte locurile decât óste pedestră şi călărĭ, corturĭ, carăle transporturĭ de muniţiune şi provisiune, căzăcime, artilerie cu tunurĭ de câmpŭ şi de cetăţĭ, machine şi bărcĭ pentru podurĭ, ambulanţe şi tot serviciul al intendenţeĭ, precum şi nenumĕraţĭ antreprenorĭ de depourĭ de provisiunĭ, speculanţĭ, jidanĭ, marchitanĭ etc.

Precum numirămŭ, păşindŭ eĭ pe la începutul luĭ Aprilie în teritoriul Românii, în-curênd umplură tótă ţéra înaintândŭ repede regimente, corpurĭ, divisiunĭ, şi nenumĕrate escadróne; de la Unghenĭ, despre nordul Moldoveĭ şi pênă la Oltŭ, ţinêndu-se şirŭ tabere de tabere, aduse cu trenulŭ caleĭ ferate, cum şi pe josŭ, pe căile principale şi lăturate, cari umplură, cum arĕtarămŭ, câmpiile, satele, capitale şi maĭ tótă marginea Dunăreĭ. În Maiŭ sosi şi ênsuşĭ Maiestatea Sa Ţarul cu Mariĭ-ducĭ şi aprópe cu tótă casa, aşeḑêndŭ cartierulŭ generale la Ploiescĭ. În capitală se făcu marĭ pregătirĭ d'a priimi unŭ autocratŭ óspe. Se petrecu tot felul de çeremoniĭ, proceşiunĭ şi manifestărĭ cu arcurĭ triumfale şi acoperindŭ stradele populaţia cu buchete. Sosindŭ Maiestatea Sa Ţarul, Măria Sa Domnitorul şi Dómna ĭlŭ priimi la gară cu multă onóre, şi fu dus la palatul de véră la Cotrocenĭ. Séra s'a iluminatŭ oraşulŭ, s'a dat representaţiunĭ şi s'aŭ făcutŭ manifestaţiunĭ cu torţe şi cu musicĭ la palatŭ şi prin pieţe. Déca Maiestatea Sa Sultanul n'a voit vre-nă dată să visi-

teze România, poporului capitalei a avut dreptate a se bucura vědêndŭ în midloculŭ sĕŭ pe Maiestatea Sa Alexandru II. Venirea marelui Imperatorŭ al tutulorŭ Rosiilorŭ fu salutată cu serbătorirĭ dupe cum se face unuĭ asemenena înalt óspe.

De aci lucrurile se întocmiră, se înţeleseră, se regulară şi se făcu seriose pregătirĭ de a trece Dunărea; care acésta se efectuă ceva maĭ târdiŭ, pe când începu a se retrage apele cele marĭ din ploindele acesteĭ primăverĭ. În curêndŭ lupta a şi început; ostilitate militară îndată de la venirea ruşilorŭ fu desfăşurată crâncenă între aceste duoĕ puterĭ beligerante, Rusia cu Turcia, maĭ ântêiĭ pe Dunăre (la Brăila, între monitórele turce cu bateriile rusescĭ aşedate pe malŭ, apoi înlăuntru Dobrogeĭ, Bulgarieĭ etc.

Aci să ne oprimŭ unŭ momentŭ ochiĭ pe Brăila. Marturiĭ ocularĭ, despre faptele celorŭ d'ântîĭ dile de ostilitătĭ, ne a putut relata cele următóre:

La 9 Aprilie intră celŭ d'ântîĭ corpŭ de oştire, cazacĭ, conduşĭ de generalulŭ Scobelef fiiul, pe la punctul Tabacu, în Basarabia, şi înaintă în acea di pênă la Reni. La 12, Ruşiĭ aŭ ocupatŭ bateriile lucrate de Românĭ la podul caleĭ ferale Bărboşĭ. La 13, aŭ venit în Brăila şi tot uădată s'aŭ pusŭ de a forma bateriile de lângă ospitalŭ pe malurĭ, şi maĭ în urmă s'aŭ făcut cele de maĭ în josŭ, din viĭ, pe loculŭ numitŭ Catagaţĭ. Dupe aceia eĭ construiră bateriile cele din susŭ, la Lânărie, ce vizaŭ asupra Mecinuluĭ, şi cari nu avură nicĭ unŭ rolŭ. Cele din malurile cu viĭ Catagaţĭ şi de la Lânărie, le aŭ armatŭ cu tunurĭ de calibru mare.

Turcia adusese, pênă a nu începe conflictulŭ pe Dunăre, câteva vase de resbelŭ, nisce micĭ fregate, prin amiralul Obard-pașa, pe cari le înșirui în diferite părțĭ la porturĭ, și cele maĭ multe fură postate în dreptul Brăileĭ și Galațĭ. Obard-pașa fu chiămat de a opera în Marea-négră, și monitórele fură lăsate sub comandanțĭ turcĭ. Când sosiră Rușiĭ la Bărboșĭ și armară bateriile de acolo, Turciĭ se găsiaŭ sondândŭ apele la gura Siretuluĭ. A duoa ḍi veḍêndŭ că se construescŭ bateriile de la Brăila, protestară contra acesteĭ urmărĭ, ḍicêndŭ că eĭ voescŭ a respecta orașulŭ; și cele maĭ de frunte din monitóre se postară acolo de unde le putea veni ataculŭ. Bastimentele de comerciu fuseseră avertite, și cele maĭ multe plecaseră. Fluviulŭ rĕmăsese câmpŭ deschisŭ belingeranțilorŭ. Adevĕrul e, că Turciĭ nu deteră nicĭ unŭ tunŭ pênă nu începură ântêĭ Rușiĭ.

Nefericitulŭ orașu Brăila fu espusŭ la schimbulŭ bombelorŭ și obuselorŭ inamice, precât timpŭ bateriile aceste eraŭ construite dinaintea luĭ. Pia̧ta, casele, magasinele și locuin̦țele pacĭnicilorŭ locuitorĭ eraŭ amenințate. În curêndŭ panica coprinse tóte inimele, și ceĭ maĭ mulțĭ din locuitorĭ și comercianțĭ se gătiră d'a evacua orașulŭ.

La 21 Aprilie se făcu ântîiulŭ atacŭ între Rușĭ și monitórele turce, ce eraŭ staționate pe cracul Dunăreĭ despre Mecin la punctulŭ numitŭ Cotu. Turciĭ aruncară câteva bombe cari căḍură în Brăila, în foburgulŭ despre casarmă, prin grădina publică, și unele dincolo de gară, fără ênsă a causa marĭ stricăciunĭ. Câte-va obuse fură aprópe să loviască trenulŭ tocmaĭ în momentulŭ când sosise Marele duce Nicolae.

La 29, monitorulŭ celŭ maĭ mare, cu unŭ echipagiŭ de 180 soldațĭ și armatŭ cu 4 tunurĭ, bastimentŭ cuirasatŭ și pregătitŭ cu uă provisiune suficientă de munițiunĭ, se afla la acelŭ punctŭ între Ghecet și Mecin, făcêndŭ fațiă spre bateriile de pe malul Brăileĭ. Elŭ ênsă nu rĕspundea inamiculuĭ care începuse a 'lŭ bombarda. Elŭ aștepta să vină comandantulŭ sĕŭ care lipsia atuncĭ, cel-ce grăbia să sosiască de la Mecin, pe unŭ vaporŭ mânatŭ cu cea maĭ mare iuțială Monitorulŭ acesta se pregătia în acea ḑi de uă luptă seriósă; scoborîse coșul și'lŭ închise, dete josŭ apĕrările de la sabord și deschise gura tunurilorŭ; echipagiulŭ întregŭ îĭ sta preparatŭ. Era acésta înainte de amiaḑĭ. Ca vre uă 25 de obuse ploă din bateriile rusescĭ fără a'lŭ putea nemeri. Elŭ ênsă în fie care cincĭ minute îșĭ schimba posițiunea mișcându-se în locŭ. Comandantulŭ seŭ nu sosise, dér era îndestul de aprópe venindŭ cu tótă puterea aburilorŭ; și 'n cea maĭ turbată desperare vĕḑu cu ochiĭ grozava catastrofă. Pentru monitorulŭ celŭ mare, numit Lefti-Gelil, era scrisŭ uă fatalitate ce urma să caḑă asupră-ĭ, ca și acea a întregeĭ armateĭ turce!.. Pe când era deschisŭ trapulŭ, care ênsă avea defectulŭ că nu era blindatŭ, de a se scóte din magasina de erbărie lădițele cu proiectile, unŭ obusŭ de la inamicŭ căḑu d'asupra pe bordŭ, care rĕdică uă claie de fumŭ albŭ ce era brăsdatŭ de miĭ de săgețĭ de focŭ; elŭ eclatase aprópe de trapulŭ care era deschisŭ, și lesne a putut foculŭ comunica la magasină. Unŭ minutŭ dupĕ ce eclată obusulŭ, fu uă detunătură, care s'a auḑit în Brăila și în orașele p'aprópe; unŭ nuorŭ negru de fumŭ fu vĕḑutŭ, ce se rĕdicase pênă la cerŭ, și precum cârdurĭ

de ciorĭ cari sbóră p'în aerŭ, aşa sbură mulţimea ómeniloră e-chipagiuluĭ şi tot felul de obiecte cari se nimiciră. Bastimentul fu sfărîmatŭ drept în miḑlocŭ, din care, în curêndŭ după acéstă esplosiune, nu se maĭ vĕḑu decât fanionulŭ cu Semiluna plutindŭ d'asupra apelorŭ, şi câţĭ-va nefericiţĭ cari băltăcăiaŭ prin valurĭ. Vre uă câte-va bărcĭ fură trimise de Ruşĭ într'acolo. Ele aŭ adus unŭ prisonerŭ care scăpase de mórte, fiind fórte greŭ rănitŭ, şi fanionulŭ care ḑiserămŭ, ce maĭ 'nainte fîlfîise pe bastimentŭ...

După vre uă câte-va ḑile se maĭ petrecu alta! Către meḑiul nopţeĭ, pe unŭ timpŭ întunecosŭ şi cu céţă, unŭ vaporaşŭ în care eraŭ vre-uă câţĭ-va oficerĭ ruşi şi unul român, Maioru comandantulŭ bastimentuluĭ Stefan cel mare, şi vre-uă duoĕ bărcĭ cu marinarĭ, plecaseră în susul Dunăreĭ, şi ocoliră intrândŭ pe uă gârlă care scotea către Dunărea-veche. Apele eraŭ fórte marĭ, cari permitéŭ navigarea pe acele gârle crăculeţe a le fluviuluĭ.

Eĭ se opriră la unŭ punctŭ de unde putéŭ zări monitórele turce. Unulŭ fiind maĭ mult în direcţiunea lorŭ, unŭ bastimentŭ ce-va maĭ micŭ decât acel de maĭ 'nainte, dér înarmatŭ ca şi acela, şi tot atât de ameninţătorŭ, care se numia Hevzi-Rachman; pre acésta se deciseră Ruşiĭ a 'lŭ distruge. Fapta era cutezătóre, se cerea coragiŭ, şi a se espune; şi nóptea, întunericimea, pênă şi sgomotul ce făcea orăcăitulŭ bróscelorŭ le venia în ajutorŭ, ca eĭ să nu fie descoperiţĭ şi auḑiţĭ de Turcĭ. Totulŭ era întocmitŭ; şi se înţeleseseră ce să rĕspundĕ, în limba turcă, în casŭ déca vorŭ fi vĕḑuţĭ şi întrebaţĭ de sentinelele acestuĭ monitorŭ. Porniră din acelŭ punctŭ uă barcă cu duoĭ dintre ceĭ maĭ coragioşĭ şi devotaţĭ şaluparĭ ruşĭ.

Eĭ duceaŭ p'in apă daoĕ turpile cari eraŭ îndestulŭ de marĭ, susținute cu plută, a le cărora hățurĭ eraŭ legate de unŭ cablu, pe care îlŭ desfășura unulŭ din oficerĭ, prin bobină, din disulŭ vaporŭ. Când barca, în puterea nopții și pe întunericulŭ cel maĭ profundŭ, cum diserămŭ, ajunse aprópe de monitorŭ, sentinela putu unŭ minutŭ să se amăgiască credêndŭ că e vre uă barcă de la celelalte monitóre, și ceĭ dintrênsa dintre aĭ lorŭ.

Ea a întrebatŭ : cine e?.. și aceia rĕspunseră în limba turcă...

Când barca fu lipită sub bastimentŭ, acestĭ șaluparĭ rĕmaseră aci în ape, parați cu cele spre plutire, și cu turpilele, ear barca o lăsă în josŭ în voia apelorŭ. Acolo îndată s'a audit unŭ mare sgomotŭ, înlăuntrul monitoruluĭ, dér care în urmă se potoli. Șaluparii crediră atuncĭ că aŭ fostŭ descoperițĭ și că se detea alarmă. Dér nu; venise ora d'a se schimba sentinelile. Dupĕ încetarea acestuĭ sgomotŭ, rușiĭ putură vedea, privindŭ în susŭ, pre sentinela de la timonŭ care ș'aprinsese țigara, trăgêndŭ unŭ chibritŭ de vêntŭ, și se puse a fuma liniștitŭ. Barca trecuse în josŭ în cursulŭ apelorŭ fără a lopăta cineva în ea, care merse uă distanță și se opri la țermŭ; ear ceĭ rĕmașĭ, se ocupară a lega turpilele de uă parte și de alta lângă machina cu helice, și apoĭ plecară și eĭ dupĕ barcă. Ca vre uă cincĭ-spre-dece minute de la trecerea în josŭ a barceĭ a fost de ajuns de a se efectua acéstă operațiune; încât timpŭ, de și în întunericŭ și târdiŭ dupĕ miedul-nopțiĭ, Turciĭ, în negligență și marea lorŭ neprevedere, nu sciaŭ încă nimicŭ ca ce se petrecuse. Când șaluparii fuseră departe încât eraŭ

siguri d'a nu'ĭ ajunge vre-uă lovitură, începură să strige din tótă forţa: hura!!. hura!!.

Semnalul acesta nu putu fi audịtŭ de ofiçerii ruşĭ cari aşteptaŭ pe vaporŭ, fiind distanţa pré mare pênă la dênşi. Turcii ênsă deteseră alarmă şi începură a trage focurĭ spre partea unde audịră strigările.

Ofiçerii, cari pe vaporŭ eraŭ pregătiţĭ, audịndŭ fucilada, deteră focŭ cu machina electro-magnetică, prin cablu, la turpile; şi d'uă-dată uă detunare înfricoşătóre s'audịtŭ. Ţermiĭ urlară de sguduitură şi valurile turburate a le fluviuluĭ ca în cutremurŭ... Turpilele sub monitorŭ făcuseră esplosiune... Pentru tot echipagiul acestuĭ nefericitŭ bastimentŭ de resbelŭ a sunat, ca şi celuĭ cu câte-va dịle maĭ 'nainte, finitul lumeĭ!..

Elŭ fu distrusŭ şi afundatŭ.

Brăila aşa fu scăpată!...

Cele-lalte monitóre, după aceste catastrofe petrecute, fugiră spăimêntate, pe Dunărea-veche în susŭ, către Hârsova, unde fură urmărite de Ruşĭ şi le închisese calea cu turpile...

Ênsă fiind-că cadrulŭ acesteĭ scrierĭ e pré ne'nsemnatŭ de a face cu de amĕnuntulŭ istoriculŭ campanii ruso-turcă, a le căriĭ amĕnunţimĭ mintea omenéscă nu le póte lesne coprinde şi imaginaţiunea cea maĭ forte cu greŭ şi le va descri, vomŭ căuta a schiţa aceste fapte numaĭ cât se atinge de lagărulŭ concentratŭ împregiurulŭ Calafatuluĭ, unde vĕdịuĭŭ pe militarulŭ nostru plecând cu multă inimă, voiosŭ şi plin de entusiasmŭ, decisŭ fiind a lupta pentru onórea luĭ şi apĕrarea patrieĭ, a 'şĭ face détoria sa bine ca Românŭ!..

Făcênd aci uă mică digresiune, cată şi ce se petrecu. Se întêmplase, în acele ḑile de mişcarea trupelorŭ în tótă ţeara şi pornirea celorŭ din capitală spre Craiova, că, unŭ bunŭ amicŭ bĕtrânŭ se bolnăvise rĕŭ; mĕ rugase să nu 'lŭ las singurŭ nóptea aceia, şi rĕmăseiŭ la dênsulŭ.

Pênă în ḑiuă unŭ copilŭ bătu în uşă la casa aceluĭ amicŭ. Elŭ venise fórte de dimineaţă. să mĕ anunţe că Mitea plécă, şi că pot să 'lŭ vĕdŭ la gara Tîrgoviscei. Mĕ îmbrăcaiŭ iute şi alergaiŭ acolo. L'am găsitŭ. Elŭ mĕ îmbrăţişă ca pe părintele luĭ când m'a vĕḑutŭ, plânse unŭ minutŭ depunêndŭ dinainte-mĭ şi 'n inima mea simţimentele şi suvenirulŭ trecutuluĭ, şi eŭ asemenĭ îlŭ încorageaiŭ vorbindu-ĭ, şi lăcrimaiŭ îmbrăţişândulŭ şi privindulŭ ca pre fiiulŭ meŭ.

Cât timpŭ defilară aceste regimente pre din façia gareĭ, într'una l'amŭ privitŭ şi nu 'lŭ scăpaiŭ din ochĭ pênă ce îlŭ vĕḑuiŭ urcânduse în vagonŭ în miḑloculŭ camaraḑilorŭ seĭ, şi se făcu nevĕḑutŭ plecândŭ trenulŭ cu aceĭ militarĭ. În curênd, cât auḑiĭ numaĭ fluerătura locomotiveĭ, uruitulŭ cel greŭ pe şine, şi unŭ nuorŭ de fumŭ şi aburĭ învăluinduse spre orizont; elŭ a dispărutŭ dimpreună cu trenulŭ caleĭ ferate, numită: Pitescĭ-Vêrceorova.

Să notămŭ că corpurile cari aŭ plecat ântêĭ în acéstă espediţiune sûntŭ: Regimentul I de linie şi batalionul I de vênătorĭ, cărorŭ, la plecarea lorŭ din Bucurescĭ, le aŭ cântatŭ maĭ multe musicĭ la gară. Eară la începutulŭ luĭ Aprilie, spre serbătorile Pascilorŭ, se continuă succesivŭ pornirea celorlalte corpurĭ, artilerie, cavalerie şi uă companie de geniu. Acestia se repausară puçin la Cra-

iova, și d'acolo merseră să se uniască la Calafat cu alte trupe cari se aflaŭ maĭ dinainte staționate acolo.

Calafatulŭ e unŭ orașŭ noŭ, situatŭ pe nisce malurĭ mărețe pe țermul stângă Dunărean. Stradele luĭ sûntŭ largĭ și liniate, casele cele maĭ multe solid construite și de uă formă încât-va europénă. Portu seŭ e bine situatŭ, și cu unŭ aleiu umbrosŭ pe dinainte-ĭ. Comerciul înflorindŭ de producte; sûntŭ aci magasine a le comercianților stabilițĭ în elŭ. Are mărețe stabilimente publice, precum: localulŭ scóleĭ publice de băețĭ și de fete, și bisericĭ în stilŭ frumosŭ lucrate artisticŭ. Notămŭ între acestea biserica, localulŭ de școlă și casele Teodoru, fiind situate la estremitatea despre vestŭ a orașuluĭ, pe uă posițiune dominantă, vĕḑută din depărtare în cursul fluviuluĭ. Partea cea de la Nordŭ și Estŭ formează înălțimĭ și costișurĭ; acolo sûntŭ construite unele redute și bateriĭ, și maĭ în susŭ lagărul ósteĭ.

Peste Dunăre este Vidinu, unŭ orașŭ numaĭ cetate, bine întăritŭ cu forturĭ, bateriĭ, șanțurĭ și zidŭ mare. Partea despre Vestŭ și Sudŭ coprinde mahalalele luĭ cu însemnat numĕrŭ de locuitorĭ: Turcĭ, Bulgarĭ, Evreĭ etc. Înlăuntru cerculuĭ închisŭ de muriĭ cetățiĭ sûntŭ stabilimente publice, geamiĭ cu minarele înalte, casarme, case în care locuescŭ comadanțiĭ, uă móră cu aburĭ a guvernuluĭ, pentru oștirĭ, ospitalu ostășescŭ, unŭ penitențiarŭ, pe lângă care se unesce unŭ atelierŭ de meseriĭ pentru arestanțĭ, scóla bulgară, israelită, spițeriă, serviciu telegraficŭ și magasine de comercianțĭ. (*) Conține uă óre-care

---

(*) Aceste le descrimŭ fiind înainte d'a se începe resbelulŭ.

mică industrie, mare êntrepositŭ de tutunurĭ, fabricarea lulelelorŭ şi unŭ renumitŭ argintarŭ Bulgarŭ...

Dintre aceştĭ comercianţĭ turcĭ ceĭ maĭ mulţĭ sûntŭ reserviştĭ ostaşĭ, redifĭ, şi maĭ cu sémă artileriştĭ.

În afară de raionul inchisŭ cu zidŭ al cetăţiĭ, se află cum diserămŭ mahalale. Acestea tóte ocolite de întărirĭ şi forturĭ bastionate. Casele maĭ mult barace construite de scândurĭ; puçine cu duoĕ etage. E piaţă de legume, abondanţă pescărie de morunŭ şi nisetru, vre uă duoĕ osteriĭ de priimitŭ pasagerĭ, cafenele; şi în façia Dunăreĭ fortulŭ cel tare, cu bastimentele în portŭ, şi unŭ cheiu de curênd construitŭ la marginea fluviuluĭ.

Fortereţa acésta desfăşură în façia spre Calafat, în cursul fluviuluĭ, parapetele întăririlorŭ garnite cu bateriĭ de tunurĭ, avêndŭ înlăuntru-ĭ casemate, magazine cu provisiunĭ de proiectile, erbăriile şi tot ce servă la apĕrarea uneĭ cetăţĭ; plus castelulŭ bulgarŭ, uă cetadelă vechiă. Cele maĭ marĭ case, bisericĭ şi geamiĭ sûntŭ încărcate cu producte. Despre Vestŭ la óre care distanţă are unŭ fortŭ avansatŭ care e în formă de stea. Despre Sudŭ, spre spate, sûntŭ alte forturĭ şi întărirĭ, şi pênă la cele d'ânteĭ sate dimpregiurŭ se găsescŭ redute fortificate şi apĕrate cu ostirĭ pentru orĭ ce casŭ. În óre-care distanţă de Calafat, în marginea Dunăreĭ, pe ţermul stângŭ, este comuna Cetate. În façia eĭ se vede Florentinu.

Ca comandante al trupelorŭ otomane şi comandante al cetăţiĭ Vidinuluĭ era, în acel timpŭ de concetrărĭ de ostĭ, Osman-paşa, Müşiru, generalisimŭ armateĭ de la Timocu. Elŭ trebuia să scie şi să cunóscĕ totŭ ce se petrece pe ţermulŭ stângŭ al Dunăreĭ. Pentru aste afacerĭ avea in-